

BONAPARTENAK

A'

FRANTZIA RESPUBLIKA

ELSŐ KONSULÁNNAK

ÉLETE,

ÉS KÜLSŐ 'S BELSŐ

MEGESMÉRTETŐ JELEINEK

LEÍRÁSA.

L 756

~~St. John~~

1587

BONAPARTE.

BONAPÁRTÉNAK

A

FRANTZIA

REPUBLIKA

ELSŐ

KONZULÁNAK

ÉLETE, ÉSKÜLSŐ'S BELSŐ

MEG-ESMÉRTETŐ JELEINEK

LEÍRÁSA.

1462

BUDA. 1802.

KONRAD ADOLF HARTLÉBENNÁL.

NAGY IVÁN

BONAPÁRTENAK,

A'

FRANTZIA RESPUBLIKA

ELSŐ KONZULÁNAK

É L E T E,

ÉS KÜLSŐ 'S BELSŐ

MEGÉSMÉRTETŐ JELEINEK

LEÍRÁSA.

A

ROMANARUM

REPUBLICA

ET CONSULAR

ET

DE

ROMANARUM

ET

BONAPÁRTE IFJÚSÁGA.

Bonapárte Napoleon született 1769dik Esztendőben, Augustus 15dikén, Korsika Szigetének Ajaccio nevű Városában, a' hol az Attya Prokatori Hivatalt folytatott. Éppen abban az Esztendőben hajtotta maga alá Frantzia Ország Korsikát, a' mellyben Bonapárte született, 's az Első Igazgató, kit Frantzia Ország Korsika Szigete kormányozására küldött, vólt Marquis Marboeuf, kit - is a' Napoleon még életbenlévő, 's most Párisbanlakó Annyával, Rániolini Laetitiával való nyájas Társalkodás, rövid idő alatt az egész Ház Tisztelőjévé, 's Barátjává tett. Az Attya Bonapárténak 1785ben Febr. 24dikén, hóltmeg Montpellierben, a' hová költözött által egész Familiájával, elakarván kerülni azokat a' fok Pártoskodásokat, mellyek akkor Korsikában uralkodtak. Napoleonnal együtt négy Fiút, és három Leányt hagyott maga után. Az egyik Fia József, a' Direktorok igazgatása alatt, Rómában követ vólt, azután az Öt Százak Tanácsának Tagja lett, és ő kötöttemeg a Lünevilli, 's Amienli békeséget; most pedig a' Bátyja mellett van mint Státus Tanácsos. — Bonapárte

A 2

Lucián,

Lucián, hasonlóképpen az Öt Százak Tanácsának Tagja volt; azután Konzüllá lévén a' Bátyja, Belső dolgokra ügyelő Ministerré tétetett, továbbá Spanyol Országba küldödött, most pedig a' Tribunatus Tagja. — Bonapárte Lajos, mostanában költ egybe az első Konzúl Mostoha Leányával Beauharnois Ceciliával. Bonapárte Hieronymus, Admiralisságot visel, és együtt utazott Gener. Leclercel Sz. Domingóba — A' leg nagyobbik Húga Bonapárténak Mária, 1797ben ment Férjhez Olasz Országban, Gen. Leclercchez, kiis most Sz. Domingóban igazgatja a' Sereget. — Bonapárte Carolina, Gen. Murátnak a' Felesége, ki most az Olasz Országi Respublikában viszi a' Katonai dolgok Kormányozását. — A' leg kisebb Testvér Húga pedig Adele, 1800ban ment Férjhez, Gen. Biacciocchihoz.

Napoleon, a' Marquis Marboeuf eszközlése által, 1779ben, a' Briennei katonai Oskolába bévétetett, a' hol munkásságban, és tsendes maga meghúzásban töltötte idejét. Valamelly titkos belső erőtol indítván, különösen azoknak a' Tudományoknak tanulására adta magát, mellyek idővel az ő elhíresedésének eszközei lehettek. Elfáradhatatlan szorgalmatossággal tanulta a' Historiát, és a' Mathezist, mellyek közül az utolsó, előre készítette az ő elmébéli tehetségeit, a' különbözőle dolgok hirtelen való, és helyes egyben vetésére, mellynek gyakorlása formállyá a' valóságos Vitézt, és Politikust. A' Római, és Görög Historiák tanulása felemelték az ő lelkét. Mivel mindég hideg vérral viselte magát, maga

meg-

megvonó volt; és csak nem szüntelen magános-
ságban, 's halgatásban élt, Spartanusnak nevez-
ték. Tanulótársai közül, egy Fauvet de
Bourienne nevűvel kötött először barátságot,
ki is szépmagaviseletű, 's nagy Talentomí Ifjú
volt, és a' kívül annak utánna sok ideig leve-
lezett. Ez a' Bourienne, annakutánna későbbre
Lipliában tanult, és ott egy Conrádi nevű Pro-
kátornak a' Leányát elvette, most pedig leg el-
ső Secretariusza az el ő Konzúlnak. — Mig Bri-
ennebe tanult Bonapárte, egy kis kertet tñált ott
magának, melyet köröskörül megerősítvén,
csak nem a' dühösségig óltalmazott reá ütni
akaró Tanulótársai ellen. Egyszer, egy az ő
leg kedvesebb baráti közül, némelly Tanuló-
tárfaival, kiket Bonapárte semmire sem betsült,
barátságba elegyedett. Ezt meg tudván Bon-
apárte, azt mondja Barátjának: Válaszd kettőnk
közzül a' melyiket akarod, mert vagy nálam,
vagy pedig azok nélkül el kell lenned. Látván
pedig, hogy továbbra is folytatja az azokkalvaló
barátságot, azt mondja néki: Mivel az én ba-
rátságomról lemondottál; soha nem fogjuk
többé életünkben egymást látni. Briennében egy
Minorita, Pater Patrault tanította leg előszer
Bonapartét a M thezisre, a' ki eránt még most-
is hűlátatossággal van, és tisztelettel víseltetik.
Ez a' Pater Patrault, eltöröltetvén az Minoriták
Klastroma, Portzellán Fábrikáfsá lett, és most
Párisban lakik. Briennéből elment Bonapárte
1784ben Párisba a' katonai Oskolába, hogy
elkezdett katonai tudományát ott tökéletességre
A 3 viheffe;

viheffe; Ott vólt 1785dikig Julius Hónapig; 's
 onnan ment a' la Serre Pattantyús Regeméntyé-
 hez Hadnagy fövel, melly Regiment akkor
 Auxonnében vólt őrizeten. Itt a' Revolúzió
 egész kezdete alatt, a' Hadi tudományok tanú-
 lására adta magát, és szorgalmatossága által
 megnyerte magának Előljárói tiszteletét, és
 barátságát: gyakran egész éjszakákról, éjsza-
 kákra dőlgozott szobájában. 1793ban Kapitán-
 nyá tétetett. Még most-is mikor a' Respubliká-
 ban a' leg főbb hívatalt viseli, meg emlékezik
 Bonapárte az ő gyermeki tárfairól, kik-is tsak
 ebből a' tekintetből nevezetes történeteknek let-
 tek részesei. Példák erre Bourienne, a' Bonapár-
 te mostani első Secretariusfa, Lauriston az ő
 Generaladjutánfa, Düpont a' Sereg egész Gene-
 rálstábjának Feje, és Polgár Duróc, a kire az
 első Konzúl a' leg fontosabb dolgokat bizta.

TOULONNAK VISZSZAVÉTELE.

Az Anglusok a' Spanyolokkal, és Olaszokkal együtt megvették vólt 1793ban Toulont. Víz-sza akarván ezt a' Vároft venni a' Frantziák, az ostromravaló vigyázatot bízták Barrásra, és Fre-ronra, mint a' Nép képviselőire. Mikor a Pha-ron nevű erőtség sántzait ostromlották, a' Nemzeti képviselőknek szemekbe tűnt egy ifjú ember, kinek minden gondja arra volt, hogy a' Frantzia Pattantyúfok között rendeléseket tegyen. A' leg nagyobb veszedelmek között-is bátor, és tsendes szívvel vólt ez az Ifjú, mindenütt rend-kivülvaló forgolódással, és tsodállatos hideg vé-rösséggel mutatta magát, és tsak nem egyedül állott a' piatzon, a' körülötte ide's tova vérekbe fetrengő Pattantyúfok között. Maga két kezei-vel töltötte meg, és lötte el az ágyúkat. — 'S ez az ifjú ember vólt Bonapárte. A' Nép kép-viselői szemmellátott Tanui lévén az ő bátor fzi-vének, és talentomainak, egy Brigada Fejéve tették őtet, melly 6000 Emberből áll. Toulon-ból ment Nizzába; a' hol őtet Bessroy, a' Con-ventnek egy Tagja, mint Terroristát elfogatta. Itt a' nálla lévő Iráfait fel hányták, szorosan

megvizsgálták, de nem találtak egyebet némely hadi dologokat tárgyázó barátságos levelezésben kívül; azért-is szabadon hotsáttatott. — Idővel azután, attól a' Seregtől, a' mellynél addig détséretesen viselte magát, által akarták tenni ötöt a' Gyalogsághoz. Elment azért Párisba, hogy megpanaszolja ezt az igazságtalan tselekedetet; de mivel az akkori képviselője a' Népnak Aubry, semmi vigasztaló választ nem adott néki, megfomorodván, azt kérte, hogy hadmeheffen Konstantinápolyba; de azt sem engedték meg. 1795ben Octóberben, némelly Departamentomokban magában Párisban - is, nyúghatatlankodni kezdett a' Nép a' Törvényhozó Tanács Tagjai megújításának alkalmatosságával, sok részre hájlók nemvóltak megelégedve azzal a' végzéssel, hogy a' nevezett Tanácsnak csak harmad része újittasson meg, és azt minden módon megakarták akadályoztatni. A' nemzeti Convent, végre akarván végezését hajtani, és egyszersmind magát bátorságba akarván helyheztetni; öszve hívta azokat a' Generálisfokat, a' kikre gondolta, hogy lehet valamit bizni. Bonapárte - is ezek között lévén, olly vitézül óltalmazta az úgy nevezett új hidat; (pont Neuf) hogy a' Sequana két partján álló nyúghatatlankodók, nemegyesíthették magokat. Ezután kevés idővel Director Barrás, Osztályos Generálisá tette ötöt, mig osztán az 1796dik Esztendő elején, a' Carnot ajánlására, az Olasz Országai Sereg főigazgatása reá bízattatott.

BONAPÁRTE OLASZ ORSZÁGBAN VALÓ TÁBOROZÁSAI.

Midőn Bonapárte 1796ban, Martius Hónap végén, által vette az Olasz Országi Sereg fő igazgatását, (kevéssel vévénél az előtt feleségül magának a' Quillotnie által megölettetett Gener. Beauharnoisnak 1760ban Martiniqueben született szép, 's gazdag özvegyét) Velen-tze, Genua, és Toskána Neutraliokká lettek. Császári Gener. Beaulieu az Anglus Flotta segítségével, Pelgriból, és Voltriból kihajtotta a' Frantziákat. A' Frantzia Sereg két Esztendőrl-fogva a' Genuai Kopár köfsziklákon fekütt, 's az odavivő utakat elfoglalták az Austriaiak. Minek előtte hozzá fogott volna az ütközetekhez Bonapárte, megvissgálta kevéssel az előtt az egész Seregét, 's igen rövid, de fontos beszédet tartott. Katonái előtt, ezt mondván: Mindennek szükibe vagytok, hanem vegyétek meg Maylándot, ott mindent eleget fogtok találni. Az Austriaiak mindenütt bátran, és virézől támadták meg a' Frantziák Sántzait, győzedelmesen is előre nyomúltak egész a' Montenottei Sántzo-kig,

kig, a' hol öszve szedvén Bonapárte egész erejét, vízfőzra nyomta őket: Ez után Dégónál szállottak Táborba a' Császáriak, a' hol vitézül ellene állottak ismit az ellenség reájok való ütésének; de egy új osztály Sereg jöven segítségére az ellenségnek, kénstelenítették magokat vízfőzra húzni Acquihoz. Ekkor kerítették bé Generalis Proverát, ki-is a' Cofferiai vár omladékjai között derekasan óltalmazta magát, úgy hogy három Frantzia Generalis esettel; de sokáig csak ugyan nem állhatott ellent. Ezután a' Sereg balszárnyának segítségére sietett Bonapárte, Sanjagót a' Bormidai völgy torkában megvette; az Ausztriaiak egy osztályát hátra nyomta, 's az után a' Szárdiniai Seregeket támadtameg, 's azokat frigyes Társaiktól elszakasztván, Cevánál és Mondoviánál megverte, és elhagyván Coni, 's Saluzzó Várait, egyenesen Turinfele nyomult. A' Szárdiniai Király megrettenvén az ellenség közelgetésén kénstelenítettett 1796ban Aprilis 28dikán Fegyvernyúgvást kötni Bonapártéval. Az Ausztriaiak, a' Fegyvernyúgvás ereje szerént kénstelenítették magokat vízfőzra húzni, Majus 8dikán ismit Táborba szállottak, és tüzesen öszve tsaptak a' Frantziákkal; de kevesebb számmal lévén ezeknél, hátrálni kénstelenítették. Ekkor a' Frantzia Sereg általköltözött a' Pó vizén: Bonapárte Fegyvernyúgvást kötött a' Pármai Hertzeggel - is 1796ban Majus 9dikén.

Beaulieu az Adda vize mellé szállította Táborát, a' melly vizen kereszttül kellett menni a' Frantziáknak, ha megakarták Maylandot venni.

ni. Az Ausztriaiak 30 ágyút rendelnek ki a' Lódi-
nállévo híd óltalmazására, a' Frantziák 4000
Granatéroft küldenek annak megvételeére, kik-
is az egymást erő kemény tüzelés után tsak ugyan
elérlik tzeljokat, 's Berthier, és Massena Gene-
ralisok magok vezetik által a' megvett hidon
a' Katonaságot. Bonapárte minden ellent állás
nélkül megszálja Maylándot Majus 15dikén,
és az után Fegyvernýúgvásra lép a' Modenai
Hertzeggel. Midőn ismit az Ausztriaiak ellen
akarta hadi erejét fordítani Bonapárte; May-
lándban Zenebona, és az új rendelések ellen
szegezett erőszakoskodás támadott. Viszsa ment
azért a' Fő Generalis Binascoha, a' hol a' lako-
sok tüzet adtak a' Frantziákra, a' nevezett hely-
séget felgyújtatta, és a' Zenebonáskodókat
agyon lövöldöztette. Páviában, a' hol keményeb-
ben ellene állott a' Nép a' Frantziáknak, na-
gyobb mértékben követteel boszszú állását
Bonapárte; mindenütt személy szerént jelen vólt,
és részszerént élő beszéddel, részszerént intő írá-
sával igyekezett az egyet értést, és a' jó ren-
det lábra állítani; maga intette a' Papokat, hogy
igyekezzenek a' Népet le tsendesíteni. Azután
viszsa ment Maylándba, és midőn a' Maylándi
Várat szemlélgette vólna, melly még az Ausztriaiak
kezében vólt, egy tsapat Horvát Katonaság hir-
telen reá rohant, és bizonyosan fogságba ejtette
vólna, hanem ha egy Svadron Lovaság a' ma-
ga Katonái közzül, hamarjában segítségére
nem ment vólna. Az Ausztriai Fő Sereg Tyroljá-
ba húzta magát vissza, és feladta a' Maylándi
Várat

Várat a' Frantziáknak. Ezek innen Mantuának fordúltak, és azt békerítették, egy része pedig Seregeiknek által tsapott a' Pápa bírtokaiba, és a' Pápával Junius 23dikán, Bolognénál fegyvernyúgyáft kötött Bonapárte. — Ezek között a' Hadakozás Zúrzavarjai között sem felejtkezettel Bonapárte a' mesterségekről; azért azt kívánta a' Directoriumtól, hogy küldjön Olasz Országba Tudósokat, és a' mesterségekhez értő Embereket, a' kik kereséssel Olasz Orzágnak ritkaságait, és remek munkáit, hogy azok által a' mesterségekben való régi együgyű szépség, és a' rizta ízlés (gustus) ismit helyre állítódjon Frantzia Országban, a' honnan azokat a' pipérés módik, és a' mesterséget eltsúfító tizfraságok régen kiűzték. Maylándban, és Paviában azt parantsolta, hogy az Oskolákban folytasák a' Tanítást, és külömbféle ígérekkel meghívta az ott lévő Tudósokat, hogy mennekbe Frantzia Országba. Hasonló ígérekkel tellyes írást küldött a' Tyrolisiakhoz-is; de ez a' maga jó Fejedelméhez hűséges, mostani Constitutiojával bődogságban élő, és mind természeteki fekvésére, mind erköltsére nézve erős Nép, a' felelet helyet, készítette magát tulajdon vérével óltalmazni. Háromszor támadták meg a' Frantziák Mantuát, és ugyan annyiszor veretettek vissza az ott lévő őrző Seregtől; Ez után újra hozzá kezdetek az ostromláshoz nagyobb erővel mint eddig. Feldmarschal Vurmser vezzi által az egyesült Olasz, és Austriai Seregek Kormányozását; öszve gyűjti vigyázva egész Seregét,

és

és magát minden felől megerősíti, az után megtámadja az egész Frantzia Lineát, a' Garda Tó mind a' két oldalán; Az Austriaiak vitézül forgatják magokat, az ellenséget minden feől meg zavarják, 's kénytelenítik Salót, Bresciát, Coronát, Rivolit, és Veronát hirtelenséggel oda hagyni, és a' Mánua ostromlását félben szakasztani. Augustus első Napján 140 Ágyú, és a' Frantziák minden Sántzai az Austriaiak kezére jutottak. Ekkor előlről Feld Marschal Vurmser, hátúlról pedig F. M. L. Quosdanovich fenyegettek veszedelemmel Bonapártet, de a' ki sebes lépésekkel, mind a' két Sereget külön külön viszsza nyomta. Vurmser magát Tyrolisfelé húzta viszsza, akarván ezt a' Tartományt az ellenség reá ütése ellen óltalmazni. Élven Bonapárte az alkalmatossággal, Mántuát ismit békeríté; Vurmser hijába igyekezik Mántuát megszabadítani az ellenség körülvételeitől; A' Roverédónál való ütközetben a' Bonapárte részére hajlik a' szerentse, Vurmser mindenfelé meglévén szorúlva, Mántua felé nyomúl, a' Cena nevű Falunál lévő hidat, és a' Falut elfoglalja, 's győzedelmeskedik. De ismit kénytelenítették magát Mántua felé viszsza húzni. Egy új Austriai Sereg nyomúl Veróna felé Generális Alvintzi, és Dávidovich vezérlete alatt, hogy magát a' Tyrolisi Sereggel egyesíttse. Bonapárte November 16dikán ezek ellen indítja a' maga Seregét, mellynek első tsapatját Arcolénél megtartóztatják az Austriaiak, kik-is itt egy hidat oly vitézül óltalmaztak, hogy a' Frantziák magokat viszsza vonni kénytelenítették, a' midőn Bonapárte leugrik Lováról, egy

Zafzlót kap a' közébe, és a' Granátérossai eleibe szaladván ezt mondja: Gyertek a' Generálistok után. De ez a' kétségben esés által fel talált eszköz sem használt semmit- is az Austriai Vitéz bátorság ellen; úgy hogy már felakart szándékkal hagyni Bonapárte, a' midőn Generalis Güyeux, az Etsch vize környékéről egy Sereg Katonasággal segítségére jöven, véget vetett a' tsatának.

F. M. L. Dávidovich Rivolinál megvér egy Szakasz Frantzia Sereget, azomban ott terem hirtelen Bonapárte, és minden prédát kiragad a' Keze közzül. Még egyszer előre nyomulnak az 'Austriaiak', de ismit kéntelenítették magokat viszfza húzni. Előre nyomult volt ugyan Gen. Provera-is felyül az Etsch vizén, 's öszve beszállván Vurmserrel Januarius 16dikán 1792-ben megtámadta az ellenséget; hanem Gener. Mollis, kirohánván Sz. Georgból ketté vágta az Austriaiaknak egymással való közösüléseket. Ekkor meglévén minden segítségtől fosztatva, azt kívánta tőlők Bonapárte, hogy az ő akaratja szerént adjákfel magokat: De Provera azt mondta, hogy ha el nem borsátnak bennünket Katonai parolánkra, és bagázfiáinkat elnem engedik magunkal vinni; magunk nyitunk magunknak bajonéttal útát az elmenetelre. Ez a' bátorság annyira megtetszett Bonapárténak, hogy mindenben megegyezett, a' mit Próvera kívánt. Verónából ment Bonapárte Bolognába. A' Pápa, a' Frantzia Kormány székkel, a' Spányolok közbenjárása nélkül kötött Fegyvernyügvásnak

8dik és 9dik Tzikkelyeiben meg nem egyezett; azért - is Fegyverre költ a' dolog, de a' Pápa Seregét hirtelen elszélesztették a' Frantziák, és Romagna Tartományát; az Urbinoi Hertzegséget, Anconával együtt elfoglalták. Hat hónapig tartott a' Mántua ostromlása. Ez alatt az idő alatt a' leg nagyobb bátorsággal igyekezett az Austriai őrző Sereg magát más Seregekkel egyesíteni. Vurmser igaz Herófi vitézséggel őltalmazta magát. A' leg dühösebb kiütések, ambár sok kárt okoztak - is a' Frantziáknak; de az Austriai őrző Sereget - is mind inkább inkább gyengítették; bé következet középekbe a' nagy éhség, a' mellyen semmi reménységek többé nem vőlt, hogy segíthessenek; 5000 Lovat ettek vőlt már meg az Austriaiak, mikor Vurmser által adta a' Várat 1797ben Februarius 2dikán tisztességes Capitulációra. Maga Bonapárte azt mondta Vurmserre, hogy ő szüntelen vitézül, és álhatatosan forgatta magát; mikor ki tsapott katonáival, mindég maga vitézkedett elől, egy szóval úgy viselte magát, mint egy nagy, de szerentsétlen ember. Fő Hertzeg Károly, nagy Sereggel állott a' Tagliamentó vize, és Piave között. Bonapárte a' Pápával hirtelen békeséget kötött, mellyet Tolentinóban, a' Fő Hadi szálláson alól írással megerősített. E' szerént a' békeség kötés szerént lemondott a' Pápa Bologna, Ferrára, Romagna, és Avignon bírásáról, ezen kívül pedig számos mesterséges darabokat, oszlopokat, és festéseket adott adó gyanánt. E' meglévén, Mártzius 16dikán a' Taglia-

Tagliamentó vizének veszi útját Bonapárte, mellyen mikor keresztül akarna úsztatni, a' lova egy mélységben elbugygyant alatta, 's a' maga életét úszással kellett a' veszedelemből kiszabadítani. Ez után Tarvisnál egy véres tsata esik, mellyben a' Frantziák minden talpallatnyi földet, mellyet elfoglaltak, sok kiontott vérrel vásárlottak meg. Bonapárte ekkor, egy levélben megkínálja Fő Hertzeg Károlyt a' béke-séggel. Április 7-dikén Fegyvernyúgvást kötnék, 18-dikán pedig a' Béke-ség előljáró Tzikkelyeit alól írással megerősítik Goesben, Stiriának egy várában, melly Leobentől fél órányi járó földre fekszik. Ezek szerint az előljáró Tzikkelyek szerint, le mondott a' Császár Nieder Land birásáról, megegyezett Frantzia Országának azokban a' határaiban, mellyek a' Respublika törvényei szerint megváltak határozva, és helybe hagyta azt-is, hogy Olaszországban egy Respublika állítódjon fel. Velentze pártot ütött a' Frantziák ellen; egy a' Fő Igazgató neve alatt kibotsátott Proclamátio, annyira fel tüzelte mindenek szívét, hogy imitt amott sok Frantziákat felkontzoltak. Ennek meghallására Bonapárte egész Seregével együtt a' Velentzei földre bement, az egész Tartományt elfoglaltatta, magát Velentzét körülvéttette a' Frantzia követet onnan kihivatta, és megparantsolta, hogy a' Velentzei Seregekkel úgy bányanak, mint ellenséggel. A' Doge öszve hívat-ta a' Senátust, és hoszszas tanátskozás után elvégezték, hogy a' mostani igazgatás formája,

a' Népnek igen nagy terhére van, és hogy abból semmi jó nem következhetik. Azután a' Senátorok egyről egyre letették hivatalokat, és az igazgatást általadták annak a' Commisziónak, melyet Bonapárte nevezettki. Még egyszer próbát tettek a' régi igazgatás formájának Baráti, hogy az elébbeni rendet ismit helyre állíthassák, de haszontalan vólt minden igyekezetek, és a' Doge, a' kinek általakarták adni az igazgatást, sohol sem találtatott. Májusnak 14dikén elfoglalták a' Frantzia Seregek Velentzét. Innen Maylándba ment Bonapárte. A' Císalpinai Respublika, a' maga másodszori Felállítatását, és majd minden Rendtartásait néki köszönheti. Maylándból kemény parantsolatokat botsátott ki egynéhány Frantzia Ágensék ellen, kik külömbkülömbfele dölgozat bizonyos színek alatt magokévá tettek. A' Císalpinai, és az akkor támadni kezdett Liguriai Respublika dölgoit Maylánd mellől, Montebellóból igazgatta. Az Olasz Országai Frantzia Sereg Administratorának Halternek azt parantsolta Bonapárte, hogy a' Velentzei Nemesség Terra Fermában fekvő jószágai, melyek letartóztatottak vólt, elébbeni Birtokosaiknak adódjanak vissza. Egy Junius 10dikén költ rendelésében, a' Pármái Hertzegség határait szorosan meghatározta, és mind a' Císalpinaiaknak, mind a' Frantziáknak megparantsolta, hogy a' Jobbágyokkal szépen bánjanak. Kevés idővel azután, Luccából némelly Familiák egy Deputatiót küldöttek hozzá, a' kik arra kérték őtet, hogy vigyebé közikbe a' Demo-

cratika igazgatás formáját. Utóljára, Julius 2dikán, a' Directorium nevében kihirdettette a' Cisalpinai Respublika függetlenségét, és mind a' Végre hajtó, mind a' Törvényhozó Tanács Tagjait, egy esztendőre kinevezte, a' melly idő elfolyta után, maga a' Nép választana magának Tisztviselőket. Az alatt pedig, míg a' Törvényhozó Tanács kinevezett új Tagjai hivatalokba béléprek, Bonapárte maga egyedül volt az egész Törvényhozó Tanács.

Pedemontziumban azon közbe Zenebona ütötteki magát, melly egész Sardiniai Lombardiáig kiterjedett. A' Sardiniai Király egy Sereggel ellenek ment a' Zenebonásoknak, és megkérte Bonapártét-is, hogy légyen neki segítségül, ki-is a' Király kérését tellyesítette. Azután ment Bonapárte Udinébe, a' hol külömb külömbféle rendelkezéseket tett, a' Velentzei, és Terra Fermai ideig tartó Kormány Székrevalónézve. A' Máltai Rendnek, a' Cisalpinai Respublikában fekvő Jöszágaira nézve pedig azt parantsolta, hogy azok, mint Nemzeti Jöszágok adattassanakel; továbbá, hogy a' katona Tiszteknek, a' Cisalpinai Seregnél harmad része, a' Lengyel Seregnél pedig negyed része Frantziák-ból álljon. Campó Formiönál October 17dikén békefséget kötött Austriával, a' melly békefség kötés 25 Tzikkelyekből állott, 's a' mellyet Generális Berthiertől, és Mongetól Párisba küldött. E' meglévén, visszafatért Maylándba, a' hol a' Cisalpinai Respublika, háládatofságának jeleül a' Montebellói Várat ajánlotta neki örökségül.

ségül. Ekkor azt kérte a' Directoriumtól, hogy engedjemeg, hadélheffen ő itt magános tsendességben; de a' Directorium azt felelte: hogy a' Hazának az ő szolgálatjára még tovább-is szüksége van; hogy még több meghódítani való Ellenség-is van; és hogy ő már a' Rastadti Gyűlésen jelenlévő Frantzia követség Elölülőjévé választatott. Egy Proclamatiót botsátvan azért ki először a' Cifalpinai Kormányfészkehez, a' mellyben azt bizonyossá teszi a' Frantzia Respublika őltalma felől; Rastadtba ment, onnan pedig a' békeességes alku költsönös kitserélése után, December 2dikán Párisba. A' Directorium Palotájához menvén, azt kérdi tőle a' Strázsa; hol a' Polgári Bilétje? Nintsen úgy mond Bonapárte. Midőn e' nélkül nem akarták bébotsáttani, azt mondja: Én vagyok Bonapárte. Alig haljameg a' Katona ezt a' nevet, azonnal katona parádét tesz fegyverével, és elkiáltja magát: Eljen Bonapárte! Ezzel az öröm kiáltással kísértetettbé Strázsáról Strázsára egész addig a' Száláig, a' hol a' Directorium egyben volt gyűlve. Más Nap az arra rendeltetett helyen, megnézte a' Passusát, mint akarmelly más Polgár. Egy közelfekvő Regiment megakarván őtet tisztelni, Katonákat küldött hozzá Strázsára; de a' mit ő elnem fogadott; azt mondván: hogy ő ott nem Komandirozó Generális. A' Tudományokat tárgyzó Nemzeti Institutum Tagjává választotta Bonapártét, mellyre ő következő értelmű Levéllel felelt: Nagy betsülletnek tartom, hogy az Institutum

érdemes Tagjai engemet magok közzé választottak; sok ideig kell még nékem az ő Tanítványoknak lennem. Az a' valóságos meghódítás, melly egyedül fájdalom nélkül esik meg, a' tudatlanság meghódítása. A' leg dicsőösebb, és leg hasznosabb foglalatosság az, mikor valaki az emberi esméret kifejlesztésében munkálódik. A' Frantzia Respublika valóságos hatalmának abban kell állani, hogy megneengedje, hogy csak egy megfogás-is (Begrif) származzon olyan, melly az ő tulajdonává ne légyen.

EGYIPTOMRA VALÓ TZÉLOZÁS.
A' FRANTZIA FLOTTÁNAK TOU-
LONBÓL VALÓ KIEVEZÉSE. —
MÁLTÁNAK MEGVÉTELE.

Bonapárte megnézegetett külömbkülömbféle kikötő helyeket; a' mellyekben úgy látszott, hogy Anglia ellen tevődnek a' hadi készületek; azomban pedig mind azokkal Egyiptomra tzélozott Frantzia Ország. Egyiptom fekszik Afrikának Áfiával való határos szélén, a' Verefs, és Közép tenger között. Szerentsés fekvésére nézve, Egyiptom a' leg alkalmatosabb kereskedés, és a' leg természetesebb közösülés helye Európa, és India között. Minden Tartományok között, mellyeket a' Históriákból esmérünk, a' népeségre, és pallérozotságra nézve, Egyiptom a' leg régibb, és tsak India vetekedhetik vele ebben a' tekintetben. A' bizonyos, hogy a' Tudományok, Mesterségek, és más szükséges dolgok esmérete Egyiptomból ment által Görög Országba, és onnan osztán egész Európába. Az ő hajdani virágzásának nyomait, olly fok száz Efstendők lefolyása után-is, nevezetes emlékeztető jelek mutatják.

Míg a' Portugallusok a' jó reménység fokát felnem találták, egyedül Egyiptom volt az az út, mellyen Európa, és India között a' kereskedés folyt.

Alexándriát, ezt a' régibb, és újabb Herósok fényes tselekedetek piatzát, választotta Nagy Sándor a' maga Birodalma Fő Várasának. Az ő halála után, Egyiptom a' Ptoleméusok kezére jutott, viragzóvá és népessé lett; de azután az igazgatás formájará nézve külömbkülömbféle változásokon menvén keresztül, virágzó állapotját elvesztette, 's utóljára a' Törökök birtokává lett. Most tulajdonképen a' Mamelukok uralkodnak benne; mivel a' Fényes Porta nem tudja őket zabolán tartani. Ha a' Frantziák Egyiptomot hatalmak alá tudták volna hajtani, közelebb érték volna Indiát, és a' kereskedést a' Veres Tengeren keresztül rövidebb úton folytathatták volna az Abissíniai Karavánok által; magokévé teheték volna belső Afrikának minden kintseit, az arany port, és az Elefánt fogakat, és ha a' Mekkába való bútsú járást elő fogélték volna, hasznát vehették volna a' Barbarusokkal való kereskedésnek egész Senegálig. Ha Alexándria a' maga eredeti állapotjára vissza állítódna; a' közép Tengeren való kereskedésnek közép pontja, és az Indiai gazdag portékák magazinuma lenne; a' termékeny mezők, az Ásiával való kereskedést szabadabbá, könnyebbé, egyenesebbé, és kevesebbe kerülővé tennék; Angliának lenne dólga a' mindennem öszvegyülő Idegeneket kielégíteni, Görög

rög Ország, a' Levántai kereskedő Helységek, és az Afrikai partok, szorosabb egyeségben lennének egymással a' kereskedésre nézve; Frantzia Ország pedig egy olyan közönséges hely lenne, a' hol őszve gyűlne mindenféle napkeleti kints, és termés. Ennek a' nagy tzelnek elérésére ment Bonapárte Toulonba, a' hol Katonái előtt ilyen beszédet tartott. Katonák! Ti egy szárnyát teszitek az Frantzia Seregnak, már a' hegyeken, és a' fők földön hadakoztatok, ostromokban vóltatok jelen; szükség már most, hogy a' vizen-is hartzoljatok. A' Római Seregek, mellyeket Ti ollykor ollykor követtetek, de még egészen elnem értetetek, egyszer a' Tengerről, máskor a' Szárazról hódítottákmeg Kártágót. Mindenütt győztek, valamerre tsak mentek, mert vitézül forgatták magokat, békeeséges türök, jó rendtartók, és egyet értők vóltak. Katonák! az egész Európa reátok függesztette szemeit! nagy tzelokat kell még Ti néktek elérni, ütközeteket tenni, veszedelmeket kiállani, akadályokat, és nehézségeket meggyőzni; még többet fogtok ezután tlinálni, mint a' mennyit eddig a' Haza javára, az emberi nemzet böldegéságára, és a' tulajdon magatok betsülletére tsináltatok. Katonák! Matrófsok! Pattantyúfok! legyetek egyet értőleg! gondollyátokmeg, hogy az ütközet idején egyiknek a' másikra szüksége vagyon. Hajós Legények! eddig Ti veletek keveset gondoltak, hanem már most Ti reátok van leg főbb gondja a' Respublikának. Méltókká fogjátok magatokat arra a' Seregre tenni,

B 4

mellynek

mellynek részét tesztétek. A' Respublika Géníussá leszsz a' Tengeren, és a' leg távolabb lévő Tartományban - is Itélő Biránk.

Majus 18dikán 1798ban, indúltki Toulonból, a' Frantziáknak 194 hajóból álló Serege, melly 19,000 Szárazra kiszállítandó katonaságot, és 2000 mester embereket, 's rudófokat foglalt magában. Junius 8dikán, Máltha Szigetéhez érkeztek a' hajók, hol egy Civira Vechiából érkezett kísérő hajó tsatolta magát hozzájuk. Mindjárt akkor estve, mikor Máltához megérkeztek, egy követet küldöttbé Bonapárte a' Rend nagy mesteréhez, azt kérvén tőle, hogy engedjemeg hadd merittheffenek a' Katonák számára vizet a' Sziget kikötő helyeiben, de nem engedődöttmeg. Ekkor azért azt parantsolta Bonapárte, Admirális Brueysnek, hogy tegyenmeg minden rendeléseket a' kiszállásra. Már más nap reggel mindenütt kiszállottak a' Szigetbe Frantziák, és noha keményen ágyúztak is reájok, estvére az egész Szigetet megvették; azután Málta Várofa ostromlásához fogtak, arra rettenetesen tüzeltek, a' benn lévők egyszer kistsaptak, de vízfőz verettettek, és a' Rendnek egy zászlóját elvesztették. Ezután minden ágyúkat kirakták a' Frantziák a' hajókról a' Szárazra. A' Rend nagy Mestere fegyver nyugvást kért. A' Frantziák részéről Brigadiros Generális Junót küldödöttel tellyes hatalommal a' fegyver nyugvásnak az alatt a' feltétel alatt való megkötésére, ha a' Vároft a' Málthaiak által engedik. Junius 10dikén éjszaka, békefégre lépett

lépett a' két fél egymással ezek alatt a' feltételek alatt; 1.) Hogy adja által a' Máltai Rend a' Frantziáknak Málta Szigetét , Gozzót , és Cuminót.

2.) Hogy a' nagy Meesternek esztendőnként 300,000 , minden Frantzia születésű Máltai vitéznek pedig 700 Livra jövedelme légyen.

3.) Hogy mind a' Vitézeknek, mind a' Lakosoknak vagyonjaik, Privilegiumaik, megmaradjanak, és Vallásokat szabadon gyakorolhassák.

Más nap reggel bément a' Frantzia Sereg Málta Várafsába, és Várába; elfoglalt két hadi hajót, egy Fregátot, négy evező hajót, és nyert 1200 ágyút 15,000 font puska port, 1500 flintát, és sok külömbkülömbféle más hadi készületeket.

ALEXÁNDRIÁNAK MEGVÉTE-
LE. — AZ ANGLUS FLOTTÁNAK
ABUKIRNÁL NYERT GYŐZELME. —
A' PYRAMISOKNÁL VALÓ ÜTKÖ-
ZET. — KAJRÓ FELADATTATÁSA.

Junius 18dikán szélnek erefztette vitorláit a' Frantzia hajós Sereg Máltától, és az Afrikai partokfelé folytatta útját. A' Bonapárte elmenetele után harmad nappal, Máltához érkezett Anglus Admirális Nelson, azt reménylén, hogy ott találja a' Frantzia hajós Sereget; de megrálatot reménységében.

Junius 22dikén, következő értelmű beszédet tartott Bonapárte Katonái előtt, az Orient nevű Admirális hajón: Katonák! most olyan meghódoltatáshoz fogtok, mellynek a' pallérozottságra, és a' Világ minden részeivel való kereskedésre kiterjedő következeit lehetetlen megbetsülni. Anglián minden bizonnyal a' legérzékenyebb halálos sebet fogjátok ejteni. Fáradtságos utakat kell tennünk, fok Tsatákat kell próbálnunk, de szerentségek fogunk lenni, minden elkezdendő dőlgainkban, maga a'
sze.

fzerentse mellettünk van. Azután megparantsolván Katonáinak, hogy a' Mahumedána vallást tiszteletben tartsák, ezeket mondotta: Azok a' Nemzetek, kikkel nekünk dóljunk lesz, más-képen bánnak Aszfzonyaikkal mint mink, de akarmelly más Tartományokban-is, a' ki az Aszfzonyokon erőszakot téshen, nem egyéb, az emberi nem képtelen tsudájánál. A' pusztítás, a' katonaság tsak igen kevés részét gazdagítja-meg, ha azt tselekednénk, meggyaláznánk magunkat, megfosztanánk magunkat minden szabadító eszköztől, és ellenségeinké tennénk azokat a' Nemzeteket, a' kikkel való barátságból hafznot kell reménylenünk. Azt a' Vároft, melyet leg előszer érünk, Nagy Sándor építtette, minden lépten nyomon nagy emlékeztető jelekre találunk, mellyek méltók arra, hogy felindítsák a' Frantziákat a' követésre. — Tsak 8 nappal tudtameg a' Frantzia Sereg az előtt, minek előtte Egyiptomba bément volna, hogy mire megyen, és mit akarnak véle. — Julius első napján látta megelőször a' Frantzia Flotta Afrikának partjait; 's más nap bément az Alexándriai kikötő helybe. — Alexándria másképen Scanderich, egy kikötő hely a' Közép tengeren, és Kájrótól fekszik Éjszak, és Napnyúgott között. A' Kriftus Születése előtt 333 esztendővel építtette ezt a' Vároft Nagy Sándor. Most tsak egynéhány Európai kereskedők folytatják ott a' kereskedést. Euclidesnek, annak a' híres Matematikusnak a' hazája. Minek előtte bément volna Bonapárte ebbe a' kikötő helybe, az előtt harmadnap-pal

pal fekütr ott az Anglus hajós Sereg. Éjszaka 11 órákor szállottki egy evező hajón maga vezetvén a' Sereget. Ezen az éjszakán egész Alexandria alá nyomúlt a' Sereg, 's más nap jókor reggel hozzá kezdett a' tsatához, noha még ekkor egy ágyút sem szállítottak vólt a' szárazra. Generális Kléber felakarván a' kőfalra mászni, oda hagyta a' Pompejus oszlopait; ugyan akkor Generális Bonn erőszakoson megvette a' Rosettei kaput; Generális Menon pedig Seregének egy részével a' Várat ostromlotta, a' másikkal pedig egy más erőiséget vettmeg. Az ellenség szerte szélllyel szalatt, némellyek vették magokat az őrző toronyba, mások az úgy nevezett új Városba. Minden ház még annyi erőiségnek látszott előttök. Estve felé minden letsendefedett a' Városban, és minek utánna mind a' két Vár Kapitulátzióra feladta magát, az egész Város erőiségeivel, és két kikötő helyeivel a' Frantziák kezében vólt.

A' pufztákon ide 's tova Kovájgó Arabsok, megtámadták a' Sereg hátulsó részét; hanem Bonapárte annyira vitte a' dólgot, hogy barátságos egyefségre, és kötésre lépett velek. Az Alexandriai lakosokkal jól bántak. Bonapárte ismét szorosan megparantsolta a' Seregnek a' katonai fenyítékre való vigyázatot. Az Egyiptomi Basának pedig azt irta: Hogy ő tsak azért jött abba a' Tartományba, hogy azt megszabadítsa a' Mamelukoktól, és a' pártos Beyeket megzabolázza.

Utól-

Julius 6dikán útnak indúlt a' Generális Desaix Osztálya; a' Generális Kléber Osztályára a' volt bizva, hogy Rosettét vegyemeg, és azután egyesíttse magát Kléberrel. Maga Generális Kléber mivel febbe esett vólt, Alexandriában maradt, mint Kommandirozó Generális. Bonapárte, Julius 6dikán este indúlt útnak Alexandriából, hogy Demanhúron keresztül Kajró alá mennyen. Ez az út ugyan a' leg rövidebb; de a' leg terhefőbb-is; mert 14 mértföldet kell egy olyan sivatag pufztaságon menni, a' mellyben nem talál az ember egyebet egynéhány rozsfz kútnál, mellyben csak annyi viz-is aligvan, a' mennyi egy Seregnek elég arra, hogy a' szomszóság miatt megne haljon. — Az Arabfok szüntelen nyúghatatlankodtatták a' Sereg hátúlsó részét. Desaix Generálíst egy tsoport Mameluk megtámadta, és vízfzja nyomta.

Murad Bey Cheibressè nevű Falunál várta a' Frantziákat, hol sok batteriákat tsináltatott a' Niluson, maga vezetvén számos Lovasokból, és 8, vagy 10 ágyúzó hajókból álló Seregét. — Bonapárte azt parantsolta a' Frantzia hajós Seregnek, hogy a' szárazon lévő Sereg mozdulásaira vigyázzon, és az ellenség jobb szárnyára ugyan csak tüzeljen. Maga pedig hirtelenséggel tsata rendbe állította Katonáit, az Osztályokat úgy rendelteel, hogy azok hofszan kinyúló négy szeget formáltak, középbe állította a' maga lovait, úti készületeit, 200 lovasokkal együtt, a' kik a' hofszas útazás miatt vagy neki fáradtak, vagy elbetegesedtek. Hátúlról elfoglaltatott két

Falut

Falut a' tartalék Sereg által. A' Pattantyúfók pedig az Ofztályok között úgy állottak, hogy mindenfelől tüzelhettek, akarmerről támattameg őket az ellenség.

Perée a' hajós Sereg Vezére ostromlotta a' Török Flottát; és egy tüzes tsata után, a' mellyben megsebesítette a' karját egy ágyú golyóbis, vízfőzta vette a' Mamelukoktól azt a' háromágyúzó, és egy evező kis hajót, mellyet azok a' Frantziáktól elvettek vólt; 's azután az ellenség Admiralis hajójának szegeztette ágyúit. — Kéves idővel azután, a' Mamelukok Lövészága elborítottta az egész térséget; megtámadta a' Frantzia Sereg szárnyait, és mind oldalról, mind hátulról, ott a' hol az gyengébb vólt, bé akart közibe rontani, de mindenütt ellent állott a' kemény tüzelés. Azután még sokszor próbáltak a' Memelukok rájok ütni a' Frantziákra; vóltak némelly vakmerők, kik valóságos tsatába elegyedtek; de a' kiknek megfelelték a' Batalionok végénél állott vadász Katonák. Utóljára, minekutánna tsak nem egész nap állottak vólna egy fél ágyú lövetnyire a' Frantziáktól, vízfőzta húzták magokat, mint egy 300. ember veszteséggel. A' leg rekkenőbb melegben üzte őket a' mindenben szükségét látott Frantzia Sereg, a' midőn utóljára eljutott a' Pyramisfokhoz. Itt a' mikor már Kajróhoz tsak hat mérföldnyire vóltak, megtudta Bonapárte, hogy 23 Beyek Sántzoltákbé magokat Embabenél egész Seregekkel együtt, és hogy erősségeiket többel rakták-meg 60 ágyúnál. Néki mentek azért az ellenség

ség előljáró Seregének, és azt vízfőzra nyomták, azután pedig kevéssel, az egész Sereg az ellenség Sántzai előtt állott. A' Defaix, és Regnier Generálisok Osztályai jobbra állottak, Giraló, és Embabe között, és a' szerént megakadályoztatták az ellenségnek felső Egyiptommal való közösülését. A' Generális Kléber Osztálja állott közből, a' Bonne pedig a' Sereg bal szárnyán. Murad Bey észrevén a' Defaix mozdulásait, feltette magában, hogy az ellenséget megtámadja, azért is egyet leg vitézebb Beyei közzül válogatott Katonákkal elküldött, kik villám módjára tüzeltek a' Frantzia Sereg jobb szárnyán állott két Osztályra. A' Frantziák bévárták őket egész tizenöt lépésnyire, akkor osztán zápor eső módjára ontották reájok a' golyóbist, úgy hogy egy szempillantás alatt számtalanok maradtak a' tsata pia-tzon halva a' két tűz között, mert a' két Osztály közibe tsaptak vólt be. Ez alatt a' Menou, és Bonn Osztályai az Embabei Sántzokat ostromlották, mellyeket az ágyúk, és a' Mameluk Lovasság máfikfelé oltalmazták. A' Bonn, és a' Vial Osztályaiból rendeltekki egynehány tsoport Katonaságot, hogy a' legnagyobb gyorsasággal rohanjon reá a' Sántzokra, az alatt pedig egy máfik tsoport támadtameg a' Falut, és egynehány gödörbe vette magát, a' hol mind bátorságban lehetett, mind pedig mozdulásait eltitkolhatta az ellenségtől. Nem gondolván az ellenség tüzelő ágyúival Rampon, maga rontott bé előszer Katonáival a' Sántzokba. A' Mamelukok sebes vágatva ugrándoztakki onnan, és meg-

megtámadták a' Frantziákat. A' Frantziák mindenfelől Frontba álván, bajonéttal, és golyóbisokkal fogadták őket. Terítve volt a' tsatapiatz holt testekkel, 's a' Sántzok; mind a' Frantziák kezébe estek. A' Mamelukok futásnak veték a' dőlgot, 's futtokba a' Sereg bal szárnyára rohantak, a' hol egy Batalion vadász Katonaság mérgefen reájok tüzelvén újra megfutamtatta őket, és sokan a' Nilus vizébe veszttek közülök. Ebben az ütközetben 2000 válogatott Lovasságot vesztettek a' Beyek, Murád magais sebbe esett. Megrettenvén ekkor a' Mamelukok, Kájronak egy részét önnön magok prédáltákfel, és hajójiknak nagy részét megégették.

Kájro egész Egyiptomnak Fővárosa, a' Kristus születése után 795 esztendővel építtette a' Kajrvani Kalifa, és Alcairának, az az: győzedelmesnek nevezte. Nagy Város, melly 300,000 lakosokat foglal magában, és három egy mástól meszsze lévő részből áll, úgy mint O, és U, Kájroból, és Boulak nevezetű külső Városból, melly utólsó a' Nilus partján fekszik, és egy kikötő helye van. Nagy kereskedő Város, jól lehet a' Közép, és Veres tengeren nagyon megtökkent azolta a' kereskedés, miolta a' Joreménység fokánál járnak közönségesen Indiákra. Szépkézi miyeket, és külömbféle fűszerszármokból álló rörök portékákat lehet Kájroban találni. Ez a' Város Julius 22dikén adtamegmagát a' Frantziáknak. A' Nép a' Beyek lakó helyeir mind felgyújtogatta, és sok gonofságot vitt véghez. A' Pyramisoknál volt ütközetben, mind

a' kétfél a' dühösségig, és a' neki keferedélig viaskodott, 's utólyára tsak ugyan a' hadi fortély győzedelmeskedett a' vitézségen. Különösön a' maga egész vagyonjáért hartzoló Mameluk lovaság viselte magát erősen. Sokan voltak ezek között olyanok, a' kiknél a' Frantziák, 3, 's 4 száz aranyat-is találtak. Némellyek egész tehetségeiket fegyvereikre fordítják. Alig lehet Egyiptomnál termékenyebb földet, és a' Mamelukoknál nyomoróltabb, tudatlanabb, 's ostobább népet találni. Házaik a' legroszszabb materiából vagynak építve; házi eszközeik egy szalma zsákból, és két, vagy három tserép edényből állanak. Igen keveset esznek, a' malom, hogy mirevaló legyen nem tudják; hanem a' gabonát kövek között őrlikmeg. — Minek előtte bément volna Bonapárte Kajróba, következő értelmű Proclamatiót bocsátottki. Kajroi Nép! megvagyok a' magatok viseletével elégedve; lóltettetek, hogy ellenem nem szegeztek magatokat. Az én ítlétemnek a' tüzje az, hogy a' Mamelukokat semmivé tegyem, ellenben pedig a' kereskedést, és a' valóságos Egyiptomi születésű lakosokat óltalmazsam. Nyugtassátokmeg magatokat valakik megrettentetek; jöjjetek vissza, kik lakó helyeiteket odahagytatok; folytassátok szokott Isteni tiszteleteket, a' mit én, hogy mindég meglegyen kívánom; ne féltsetek háznépeiteket, lakóhelyeiteket, vagyontaitokat, különösen pedig Próféátok választását, a' kit én tisztелеk.

A' Murad Bey Seregének bezárva való tartására, Kajrótól négy mértföldnyire, a' szárazon, egy Lőgert állítottfel Bonapárte.

Ez alatt, Anglus Admiralis Nelson, részszerént vakmerő, és jól kitsínált hadi fortélyá által, részszerént az által, mivel az Anglus hadierő fokkal felyül haladta a' Frantziákét; a' Frantzia egész Flottát, Augustus első napján Abukirnál semmivé tette.

Bonapárte, egy Kajróban költ írásában, így adja elő a' Frantzia Flotta szerentsétlenségét: úgy látszik, hogy Admiralis Brueys nem akart addig Korfuba menni, míg bizonyos nem lehetett a' felől, hogy bémehet e' az Alexandriai kikötő helybe; és míg a' Sereg, a' mellyről semmi tudósítást nemvett, olyan állapotban nem volt, hogy semmi menedék helyre többé szüksége nem lett légyen. Ha ezek között a' szerentsétlen környül állások között hibázott; el is vesztette a' mellett életét. Akár melly nagy légyen - is ez a' szerentsétlen eset, mégsem lehet azt a' szerentse állhatatlanságának tulajdonítani. Nem hagyott még az el bennünket, sőt ebben az egész hadakozás folytatásában mellettünk állott, és többet tselekedett, mint akar mikor-is. Alexandriához érkezvén megtudtam, hogy az Anglusok az előtt egynehány nappal eveztek ottel nagy hadi erővel, azért - is a' félelmes zűrzavarok között, hol a' hajó törés veszedelmei között forgottam, kiszállottam a' szárazra. Emlékezem reá, hogy abban a' szempillantásban, a' midőn rendelések tevődtek a' kievezésre, egy kedvező

széllel evező hadi hajót vettünk észre. E' volt a' Máltából vissza tért *Igazság* nevű hajó, ekkor felkiáltottam: Szerentse elakarsz-e engemet hagyni? Tsak még öt napig légy mellettem! — Egész éjszaka úsztam, megtámadtam 3000 elfáradt emberrel, minden ágyú, és Kartács nélkül Alexandriát, és öt nap alatt Rosettét, Demanhurt megvettem, egy szóval már az egész Egyiptomban jó lábón állottam. Ez alatt az öt nap alatt kellett volna a' Flottát az Anglusok ellen bátorságba helyhezteni; de mivel nem lehetett, a' veszedelem torkába maradt. Thermidor (Julius) hónap első napján, Rosettéből kapott két hónapra való riskását. Az Anglusok 10 nap alatt nagy számmal mutogatták magokat a' tengeren. A' szerentse akkor elhagytam a' hajós Seregünket, mikor elért oda, a' hová kivált rendelkez, és mikor látta, hogy többé nem segíthet rajtunk.

Minekutánna Bonapárte annyi ideig mulatott volna Kájróban, míg ezt az ujonnan nyert Várost jó lábra állíthatta; ismít útnak indúlt, hogy Egyiptom többi részét - is maga alá hajtja, és Ibrahim Beyt, ki egész Seregével együtt Syriában szaladt, üzőbe vegye.

Négy napig tartott sebessútazás után, elért a' Sereg előjáró része Augustus 23-dikán, Salachichbe, melly leg felső azok között a' helyek között, mellyekben Egyiptomiak laknak; és a' hol kezdődik az Egyiptomot Syriáról elválasztó pusztság. Ibrahim Bey, Lovasaival, és követőivel együtt, abban a' szempillantásban elmentek

tek onnan nagy fietséggel, mihelyt megtudták Bonapártenak közelgetését. Kilentz száz változtatott Katonákból állottak az Ibrahim kísérei, a' kikre 100 vadászok, és Huszárok tüzeltek, de haszon nélkül, mert a' többi követőit, kik között voltak az Afzfonyok, a' drágaságok, és a' Karavánok kintsei, kezekre nem kerithették. Egész a' pusztaságig békergették Ibrahimot, a' hol két haszon vehetetlen ágyút, és egynéhány sátorral megterhelt lovakat hagyott maga után.

Az alatt míg Bonapárte a' Syriába való menetelre készülteket tett, és a' Kájroi igazgatás formáját elintézte; Brigadiros Generális Fuquieres egy Batalion gyalogsággal Menus falura ment, a' hová nem éreztettékbe őtet. Egynéhány óráig tartott tsata után megölt 200 embert, és a' Falut megvette. Gomelénél egy Batalion Frantzia gyalogságot, mellynek Generális Damas volt a' vezére, megtámadott, egy csoport Arabs Katonaság, de a' kiket a' magokat vitézül óltalmazó Frantziák csak hamar ízélyel vertek. Más oldalról a' Dernei Arabsok, kik a' mindenfelől vízzel körül vett Bondei Várat bírták, prédálásaik által félelmeisé tették a' Nilus vizén való járást. Generális Murat, és Lasne, ezeken rajtok mentek, kevés ideig tartott tüzelés után ízélyel verték őket, és öt mért földnyire mindég kergették, lovaik, tevéik, és más egyetmásaik a' Frantziák kezekbe eslek.

Generális Desaix Augustus 25dikén oda hagyta Kájrot, és egynéhány hajóval felső Egyiptom felé vezetett. A' Niluson felfelé Fehucsába

ment, az úgy nevezett Jósef tsatornáján, melyet Murád Bey oda hagyott, és a' hol 14 hajó, négy ágyú, és sátorok estek a' Defaix kezébe. Innen tovább ment a' Niluson felfelé, Kajarótól 100 mért földnyi meszszeségre, 's azomban szüntelenül kergette a' Bey hajós Sereget, melly egész a' Katarakták tájékaigbe szállottvölt. Innen visszafelé vette útját, és jött Felmeseig, hol egynéhány tsatákat tett, mellyek előljáró póstái voltak a' Sedimani ütközetnek.

A' Murád Bey Serege, hat, vagy hét ezer emberből állott, kik többnyire mind Arabfok voltak, ezek között tsak egy tsapat gyalogság völt, melly a' Sedimani Sántzokat óltalmazta, hol nem völt több, négy ágyúnál. A' Mamelukok egy kevés ideig tsendesfen viselték magokat, de látván osztán a' Frantziák készülleteit, October 8dikán, bámúlásra méltó bátorsággal támadták meg a' Frantziákat. A' Frantziák hideg vérrel fogadták őket; mert tsak tíz lépésnyiről löttek reájok a' Vadászkok, 's azután keresztsbe rakták bajonetjaikat; a' leg vakmerőbbek a' Mameluk Lovasok közzül, bé rontottak dühösen az ellenség rendjei közzé; de akarmelley bátran viselték-is magokat, kéntelenittettek hátrálni, és Sántzaikat, ágyúikat, 's bagazfiájokat a' Frantziáknak általengedni.

Az Abukiri szerentsétlen tengeri ütközettől fogva, semmi tudósítást nem vett a' Frantzia Sereg Európából. A' közép tengert ellepték az Anglus hajók, és minden Egyiptomi kikötőhelyek bévöltak kerítve. Bonapárte megtudta, hogy

az

az Angliai Kormányzék békeféséget kötött a' Fényes Portával. Láta azért előre, hogy ez a' két Kormányzék, Egyiptom megvétélére egyefiten fogja magát egymással, és hogy mind Syria felől, mind a' tengerről megfogják ötet támadni. Erre való nézve arról kellett néki gondolkodni, hogy miképen tegye haszontalanná Angliának, és Török Országának szándékát. Felteszi tehát magában, hogy Syriába bényomúljon, de elébb az Egyiptomi Tartományok igazgatását intéziel. Egy Divánt állitfel, a' népnek pedig megengedi, hogy önnön m gavalaszson magának Elöljárókat. Az adót mindenre újra vetteti fel, a' hadi dölgakra nézve szoros gazdálkodást viszenbé: egy kereskedő Társaságot állitfel abból a' tzélból, hogy könnyebbé tegye az élésre megkívántató szükséges dölgak közfolyamatját. Kájróban; egy Oskolát, és Bibliothékát állitotfel; a' Chemiára nézve egy dölgozó házat épittetett, a' Mekhánikára tartozó mesterségeknek egy nagy műhelyt fündált; a' kenyér sütésnek, és a' különbféle részegitő italoknak készítése módját tökéleteségre vitte; a' falétrom, és az új vízi szerszámok készítését megtanította. Azonban mig Bonapárte Kajró Városát mint egy úja tette, az ő parantsolatjára különbkülömbféle Túdófok útaztak Egyiptomnak belső részeibe, kik a' Földírására, a' közönséges, és Természeti Historiára nézve, hasznos vizsgálódáfokat tettek. Nouet, és Mechain meghatározták, hogy Egyiptom, Kájró Damiette, Sakehich, és Suez Városok mennyire feküsznek az Aequatortól. Lefevrre, és

Makus megvizsgálták a' Moczi Kanaliszt, Peyre, és Girárd Alexandria fekvését lerajzolták; Geoffroi megvizsgálta a' Menzaleh tóbéli állatokat, és a' Nilus halait, de Lisle a' felső Egyiptomi plántákat; Arnolet és Champy a' Veres tenger ásványait; (Mineralia) Girádra a' vólt bizva, hogy dölgozzon egy munkát az Egyiptomi Canálisokról; Denon utazott felső Egyiptomba, a' régiségek lerajzolására; Conte igazgatta a' Mechánikára tartozó mesterségek műhelyeit, és szélmalmokat, 's Egyiptomban, még az előtt esméretlen más Machinákat készítettett; Savigny öszve szedte a' pusztákon, és Sírjában találtató bogarakat; Beaúchamp, és Nouet egy Almanakot készítettek, melly öt féle Kalendáriumból áll, úgymint Frantzia, Görög, Romai, Koptus, és Mahumedanus Kalendáriumból; Costaz egy Journált dölgozott; mind ezekre a' munkákra való fővigyázat pedig a' Bertholletre, és Mongera vólt bizva. Ezek a' Férjfiak, valósággal megérdemlik a' ditséretet, mivel magokat, a' tudományok eránt való tiszta szeretetből, sok nyúghatatlanságoknak, sőt nyilvánosságos veszedelmeknek tették ki.

A' KÁJRÓI ZENEBONA. —
A' FRANTZIÁK SIRIABANVALÓ TA-
BOROZÁSAI. — BONAPARTENAK
EURÓPABAVALÓ VISZSZA JOVE-
TELE.

Kájróban egy darab ideig a' leg nagyobb
tsendesség uralkodott. Az Egyiptomi tarto-
mányok képviselői, a' Frantzia Komiszáriusok
segetségevel abban munkálódtak, hogy a' Di-
vánt elintézzék, Kájróban Polgári törvényeket
hozzanak; a' midőn October 21dikén, hirtelen-
séggel rettenetes Zenebona ütöttekimagát. Ge-
nerális Dűpüyt megölték, a' Cafarelli házát fel-
prédálták, Strázsáit, és Tisztjeit meggyilkolták,
Minden Frantziákat, a' kiket tsak elől találtak,
a' Pártosok felkontzolták; az Arabok egész a'
Város Kapujáig mentek. Ekkor dobot ütnek,
hogy minden útnak készüljön, a' Frantziák fegy-
verbe öltöznek, és megtámadják a' pártosokat.
Bonapárte minden pártosoknak megenged, melly-
nél fogva ismit helyreáll a' közönséges tsen-
deség, és rendelések tévődnek, hogy az Arab-
ok a' Városba béneüthessenek.

Bona-

Bonapárte készül Syriába benyomulni Djezzar Beynek megtámadására, de előbb elakarja Suez-t foglalni, és ezt az Indiai kereskedelem nézve nagy hasznot ígérő helyet, tulajdon szemével akarja megvizsgálni, ha valyon, volt-e ott valaha egy olyan Csatorna, melly a' Veres Tengert a' közép Tengerrel öszve kötötte, a' mellyről a' közönséges beszédből csak gyanakodni lehet. Megérkezik azért Suezbe, December 26-dikán, keresi, és fel-istalálja annak a' Ptolemeusok által készített híres tsatornának a' nyomát, melly egybe köti a' Közép Tengert az Arabiai Tenger öböllel, és a' melly legrövidebb út volna Európából Napkeleti Indiákra, ha hajókázni lehetne rajta. Gondolkodik Bonapárte, hogy az odavaló kikötő helyet mitsoda eszközök által lehetne előbbeni fényességére visszafoglalni, igyekezik sokféle rendelései által feléleszteni a' kereskedést, és eszközöket találni, mellyek által Suezből, Kajróba, és Belbeysbe szállítani lehesse. A' Tori Arabsok megbarátkoznak a' Frantziákkal.

Ezek után öszve húzta Bonapárte a' maga hadi erejét, és a' Mamelukok megtámadásához készült. Generális Regnier békerítve tartotta El-Arischt. A' Mamelukok megverettettek, két Bég, és egynéhány Kiaschafok halva maradtak a' tsata Piatzon, és Számtalan fok tevéik, eleségek, hadi készületeik, és bagázsfiák jutottak a' Frantziák kezére. Bonapárte felkérte El-Arischt, feladta magát, és az őrző Sereg Februarius 20-dikán 1799ben lerakta a' fegyverét. A' Frantzia

rzia Sereg keresztül verekedvén a' fívatag pufztá-
 kon, bényomúlt a' Gázai sík mezőkre, és kö-
 zelebb ment a' Syriai hegyekhez. A' Syriai Se-
 regek, melyeket Abdalla vezetett, megfzaladtak,
 a' Frantziák pedig bementek Gázába, hol két
 nap tartózkodtak, a' melly kevés időt Bona-
 párte a' Városnak, és a' Tartománynak Pol-
 gári lábra leendő helyheztetésére, és egy Di-
 ván felállítására fordított, melly meglévén,
 Jaffába ment, a' hol öszve gyűjtötte volt Djez-
 zár a' maga Seregét. Itt rajta mentek a' Fran-
 tziák az ostrom Sántzokon, és a' dühösen kiro-
 hanó ellenséget vízfőre verték; azután hozzá fog-
 tak a' Város ostromlásához, mellyet a' Várral
 együtt Martzius hatodikán megvettek, az őrize-
 ten volt Katonákat kardra hányták, a' lakosok-
 nak Bonapárte parantsolatjára megkegyelmeztek.
 Ennek a' helynek megvétele igen fontos dolog
 volt, mert Jaffa, egy a' leg bátorságosabb, és
 alkalmasabb kikötő helyek közül, a' hová a'
 Damiettéből, és Alexándriából jövő hajók beme-
 hetnek. Kléber megvette Kajffát, Bonapárte pe-
 dig ment Jean d' Akreba, megtámatta az ostrom
 Sántzokat, hozzá fogott a' Batteriákhoz. Az el-
 lenség őrző Serege, mellyet Anglus Admiralis
 Sidney Smid ségétett, egynéhányszor kitsapott,
 és fokot elfogott a' Frantziák közül, a' kiknek
 a' Törökök győzedelem jeléül mind elfzedték
 a' fejeket. A' Frantziák ereje mindennap neve-
 kedett. Bonapárte rendeléseket tett egy nagy
 ütközethez, de a' mellyet nem mert elkezdni
 az Akre szomszédságában; hanem a' Tábor hegy
 mellett

mellett támadtameg a' Mamelukokat Aprilis 16-dikán, 's azokat megverte, 's szélyel szélesztette. Azután ismit hozzá kezdett az Akre ostromlásához, melyet a' minap félben szakasztott vól, parantsolatot adott a' megtámadásra, de a' melly szerentsélenül ütöttki, mivel egynéhány tsatákban a' leg jobb Tisztjeiket vesztették a' Frantziák. Berthier, a' Generál Stáb feje, egy követet küldöttel Djezárhoz, mellyben ajánlotta neki a' fegyver nyúgvást, hogy az alatt eltemettethessék azokat a' holt testeket, mellyek az ostrom Sántzháta megett a' föld színén heverték, és hogy a' foglyokat kitserélhessék.

Akre Városának további ostromlása igen fokáig tarthatott vólna, és fok ember vérbe került vólna; a' Pártoskodók, kik mindenütt mozgottak Egyiptomban, meglehet, hogy egyesült erővel támadták volna meg a' Frantziákat: mind elgondolta ezt Bonapárte. Azért - is, minekutánna egy csoport Arabsokat, kik a' Gizehi tartományban puszitottak, szélyelvert, minekutánna egynéhány Zenebonát letsendesített, minekutánna egynéhány Arabs Familiákat szélyelosztatott, kiknek hitető tsalárd fejek, a' Koránban megígért Almahdi Angyalnak lenni mondta magát; minekutánna meggyőzte vólna azokat a' Mamelukokat, kik olly tzelből mentek alsó Egyiptomba, hogy a' Fellákat, és Arabsokat fellovalják: Majus 20-dikán félbe szakasztotta az Akre ostromlását. De nem - is késhetett vólna már tovább Syriában, hanem ha veszedelemre akarta vólna kitenni Seregének szerentséjét. Berthier azt mondja erről, a' Bonapárte Taborozásának le-

írásában „ Bonapárte elérte a' maga felvett útjának a' tüzéjét. A' Frantzia Sereg keresztül mentén azokon a' pusztákon, mellyek elválasztják Afriát Afrikától, és mindenféle akadályokat nagyobb sebességgel meggyőzén mint akarmelley Arabs Seregét, elfoglalta mind azokat a' szárazon fekvő helyeket, mellyek a' pusztákon lévő kútak körül fekszenek, és vakmerősége, 's gyors mozgulásai által haszontalanokká tette ellenségeinek szándékait. Az Edrehoni mezőkön, és a' tábor hegye körül 25000 Lovasságot, és 10000 Gyalogságot vert meg, kik a' pusztítás reménysége alatt forrottak össze, Afriának minden részeiből; megverte azon kívül azt a' fegyveresnépet is, mellyet 30 hajókon küldöttekel az Egyiptomi kikötő helyek ostromlására. Mint egy 10000 emberrel folytatta Bonapárte a' hadat Syriában tíz hónapig, és mind azok között a' Seregek között, mellyek az Egyiptomba való bérontásra voltak rendelve, a' leg rettenetesebbet rontotta össze, elvette tevéiket, rőmlőiket, és bagázsajokat, 7000 embernél többet megölt, vagy rabságra ejtett, 40 ágyút, és 100 Zászlónál többet nyert, Gázát, Kaiffát, és Jaffát megvette. Az Akrei Vár nem adta meg magát; hanem csak egynéhány nappal kellett volna még több az ostromra, és a' Bafa, a' maga tulajdon palotájában esett volna fogságra. De ez a' hiában való ditsőség meg nem vakította Bonapárter, mivel már közel volt az az idő, mellyben véGINEK kellett lenni a' Syriai táborozásnak. A' kivezésre leg alkalmasabb idő szakasz kényszerítette a' Sereget visszafiz térni, hogy

hogy az ellenség kiszállásának, és szándékainak ideje korán ellene álhasson. A' döghalál rettenetes pusztításokat tett Syriában, a' mellyben már 700zan holtak volt mega' Frantziák közzül, és Akre előtt -is, a' Sourba jött tudósítások szerint mindennap igen sokan holtak meg.

Az alatt míg Bonapárte Egyiptomba visszajönni készült, az Akrei őrző Sereg gyakorta kitsapott a' Várból. — Ekkor tudtameg Bonapárte egy Anglus követől, hogy a' Fényes Porta hadat izent Frantzia Országának. Minek előtte kiindult volna Syriából, egy Proclamatiót tétetett közönségesse a' Sereg között, mellyben azt először vett győzedelmeire emlékezteti, azután elébe adja azt a' veszedelmekkel, és nehézségekkel tellyes pályafutást, mellyett újonnan el kell kezdeni.

Junius 14dikén megérkezett Bonapárte Kájróhoz, hol ismit új hadi készülétek elkezdésében foglalatoskodott. Innen ment a' Gizehi Pyramisfokhoz, a' honnan Generális Muráthoz, ki éppen akkor vert széllyel egy csoport Arabs Katonaságot, parantsolatot küldött, hogy ő véle kaptsolja össze magát. Azomban üzőben vette azokat az Arabsokat, kik a' Murád Bey Katonáival egyesítették magokat. Ugyan csak a' Gizehi Pyramisfoknál tudtameg, hogy az Anglusok Abukirnál kiszállottak, és Alexándriára akarnak menni. Generális Ramponnak, és Lasnének azt parantsolta Bonapárte, hogy a' Niluson mennyenek által, Generális Friantnak, hogy Murád Beynek szüntelen a' farkába legyen; Generális Dugná-

Dugnának, hogy a' Kájro körül lévő Falukban fekvő Katonaságot készen tartsa; Generális Regniernek, hogy az El-Harischí, Salchichí, Cathiedí, és Belbeyfi Váraknak eleséggel való megakadásáról gondoskodjon, és hogy Ibrahim Bey, Djezzár, és az Arabsok minden mozdulásainak ellene álljon. Gen. Klébernek, hogy tegyen egy fordulást Rosette felé, hanem azomban Damiette Városában, és az egész Tartományban elegendő Katonaságot hagyjon a' tsendesség feltartására. Gen. Menounak, hogy egynéhány Várakban őriző Sereget rendeljen, a' több részével pedig Katonájának, Rachmanieh mellett kaptsolja össze magát ő véle. Megtéven ezeket a' rendelkezéseket Bonapárte, oda hagyta Gizeht, és ment Rachmaniehbe, a' hol megtudta, hogy az Anglusok kiszállottak Julius 15dikén, az Abukiri Sántzokat megvették, és hogy az odavaló Vár feladta magát. Értésére esvén Bonapárténak az, hogy a' tölje az ellenségnek, hogy az Abukiri fél Szigetben megfészkelje, és be-sántzolja magát, hogy a' Várba Magazinumokat állítsa, az Arabsokat rendszeres katonai lábra állítsa, és hogy Murád Beyre várakozik; szükségesnek tartotta olyan helybe venni magát, a' honnan az ellenséget megtámadhassa, és Abukirt ismét vissza vehesse. Bészorította azért az ellenséget, terhesé tette a' száraz földelvaló közösülést, és elfogott minden segétséget, melyet az, az Arabsoktól, és Mamelukoktól reménylett. Azután egy nagy ütközethez tette a' készülleteket. Julius 25dikén megtámadta a' Törököket, és azokat megrettentvén meg-

megfutamtatta, s fokban a' tengerbe ugrádoztak közülök Mustafa Basa, a' Törökök Fő Vezére, 2000 ad magával rabságra esett, két ezeren halva maradtak, minden sátoraik, bagázsiáik, 20 ágyúval együtt a' Frantziák predájává lettek. Gen. Murád, kinek vitézsége sokat tett a' győzedelemre, sebbe esett. Ezután a' győzedelem után felkivánták a' Frantziák Abukir Várát, de mivel nemakarta magát megadni, ostrom alá vették; utóljára csak ugyan lerakta az ellenség a' fegyverét, és életéért esedezett. Innen vissza tért Bonapárte Alexandriába, hol a' Polgári dolgok elintézését vette munkába. A' katona Tisztek, és köz emberek között jutalmokat osztogatottki, és az új Lakosok virágzó állapotbanvaló helyheztesén foglatatoskodott.

Az alatt, a' részre hajlás által zürzavarba keveredett Frantzia Ország, és a' Frantzia Seregek megverettek mind Német, mind Frantzia Országban, a' mit Bonapárte, egy Angliás Parlamentális hajónlevőtől tudottmeg. Kétségkívül ezek az okok indították őket arra, hogy Frantzia Országba vissza térjen, a' melly szándékát, egyedül csak Berthiernek jelentettki. A' Contra Admirálisnak azt parantsolta, hogy készítsenfel az ő számára két Fregátot, és más két kisebb hajókat, de hogy miért, azt meg nem mondotta. Ezen tüzéjának végben viteléhez addig hozzá nem fogott, míg felső, és alsó Egyiptomot elnem foglalta, és a' Seregnek fél esztendőre való szoldot nem gyűjtött. Azoknak, a' kiket magával elakart

el akart vinni, egy egy bépetséelt Bilétet küldött, és megparantsolta, hogy azt egy bizonyos napon, 's egy bizonyos órában bontsák-fel a' tenger parton. Mind azok tehát, a' kikhez egy ilyen Bilétet küldött, a' kirendelt napon, a' megnevezett helyen megjelentek, kik felbontotta a' maga Bilétjét, a' mellyből látta, hogy hajóra kell ülni. Minden késedelem nélkül engedelmeskedtek, és vagyonaikat lakó helyeikben, lovaikat pedig a' tenger parton hagyták. Midőn Augustus 22dikén az útra kirendelt hajóhoz öszve gyűltek, dobot ütöttek annak jeléül, hogy minden ott légyen, és az öszvegyűltek között két idegenre találtak, kiket kiszállítottak a' hajóból. Ez után felszedték a' vasmatkákat, a' vitorlákat szélnek botsátották; de ellenekbe fújván a' szél, el nem indulhattak September 3dikáig. Egy levelet írt Bonapárte Klébernek, és meghagyta, hogy azt elébb fel ne bontsa, hanem az ő elindulása után 24 órával. Ebben a' levélben Klébert az Egyiptomi Sereg Fő Vezérévé nevezte - ki addig, míg ő oda lesz. Gen. Desaixt pedig felső Egyiptom Igazgatójává tette. Abukirból való elindulásától fogva, tsupán tsak egy Ánglus Fregátot vett észre Bonapárte, 's September 3odikán szerentsésen elért Korsika Szigetébe, Ajaccióba, a' hol az ellenkező szél miatt egynéhány napokig mulatott. Ennek a' Szigetnek Lakosai, mikor ő oda érkezett, egyenetlenkedtek egymással, Bonapárte szerentsésen öszve békéltette őket.

1799. Október 9-dikén 1799ben megérkezett Sz.
Rappeauba, a' honnan délutáni két órakor úti
Társaival együtt, a' mindenünne öszve forró
Népnek öröm kiáltásai között, Frejusba ment.
Innen mindjárt tudósította a' Direktóriumot, és
mind a' két Tanácsot megérkezéséről.

AKKORI ÁLLAPOTJA FRANTZIA ORSZÁGNAK, MIKOR BONAPARTE EGYIPTOMBÓL VISZSZA JÖTT.

A' 18dik Brumairi (9dik Novemberi) Torténet.

Az akkori Frantzia Kormányfő, elegybelegy emberekből állott, kik tellyességgel semmit sem tsináltak. A' kiknek semmi megállított tzéljok, semmi bizonyos sinór-mértékek nem vólt, sem a' hadakozásra, sem a' Finántziára, sem az Igazgatásra nézve, mellyre való nézve úgy látszott, hogy elkerülhetetlenül vége lesz mindennek. A' közönséges neveléssel, és a' vallásbéli rendtartásokkal, ezzel a' Státusok két fő gyámolával, rettenetesen felhagytak, és a' Kormányfő, 's a' Polgárság között való költsönös bizodalom egészen elbomlott.

Olasz Országban, az egyesült Auszriai, és Orosz Seregek, bátor vitézségekkel minden nyereségeket viszsa vettek a' Frantziáktól. Kézzel az előtt Savigliánónál tetemesen megverte őket Meláf, úgy hogy 8000 Frantzia maradt halva a' tsara piatzon. Bonaparte megérkezvén Párisba, October 15dikén, és Syeyessel, 's más híres emberekkel gyakori együtt való beszélgetést tartván, igyekezett a' Státus Kormányát ismét erősebb kezek közé fogni.

November 9dikén (18. Brumaire) reggeli 8 órakor, egy végezést tétetett a' Vének Tanácsa közönségesse, melly szerént a' Törvénytevő-Tanátsnak Sz. Cloudba kellett által-tétetni, a' melly végezésnek végre-hajtását Bonapártéra bízta; és erre való nézve, által-adta neki a' Törvénytevő Tanács' testőrző Seregét, és a' 17-dik Osztálybéli rendes Katonaságot.

Ezt a' végezést a' maga házánál adták kezéhez Bonapárténak, a' hol ő körülötte számos Stabális Tisztek állottak. Vénen a' végezést, abban a' szempillantásban ment a' Thuillerie nevű Palotába, a' hol az elolvasztatván előtte, így felelt: „Közel volt a' Respublika a' romlás-hoz. Tudtátok Ti azt, és azért igyekeztétek a' veszedelemből mennél hamarább kiszabadítani. Jaj azoknak, kik rendetlenséget, és zűrzavart kívánnak. Generális Lefevre, Berthier, és minden más fegyvertviselő Társaim' segítségével, meg fogom azt tsinálni, hogy azok semmi kárt nem tehetnek. Ne vizsgáljtok a' régi időkben történt példákat, a' mellyek megakadályoztat-hatnának benneteket futástokban; a' 18dik Század' végéhez semmi hasonlót a' Historiákban nem találunk. Ez a' végezés a' ti böltségségtek munkája, mellyet a' mi karjaink fognak véghez vinni.“

Tizenegy órakor bezárták a' Thuillerie Palota kapuit, és Bonaparte az ott lévő Katona-ságot, melly meszsziről úgy látszott, mintha Lógerben feküdt volna, megmustrálta. Azután a' Párisban volt Katonasághoz így szólott:

„Mi-

„Mitsoda állapotban hagytam én el Frantzia Országot — és mitsoda állapotban találom azt most! Békességet hagytam én tinéktek, és most háborúra találom. — Meghódolt Tartományokkal gazdagítottalak én meg benneteket, és imé most belépett az ellenség határaitokba. — Megraktam fegyveres házaikat, és most semmi fegyvert sem találom — eladták ágyúitokat, a' prédálás lett sinór-mértékké, a' Státus kútfejei kiürültek. Hol vagynak azok a' derék Vitézek, az a' száz ezer Katona, a' kiket én borostyán koszorúval felékesítve hagytam ide haza? Nintsenek ezek többé? Megéntvén a' Direktorium, hogy a' Vének Tanácsa véletlenül ülést tartott, azonnal rendkívül öszve gyűlt. A' Direktorok közzül hárman, úgymint Barras, Gohier, és Moulin a' Luxenburgi Palotában vóltak, ketten pedig, tudniillik Sieyes, és Roger Ducos 9 óra tájban a' Vének Tanácsától kinevezett Commissióhoz mentek. A' Direktorium, meg akarván tudni a' mind inkább inkább szóban forgó változások körülállásait, a' Ministereknek, és a' helybéli Kommendánsnak megparantsolta, hogy azokról őket tudósítsa. A' Ministerek elmentek Luxenburgba, a' helybéli Kommendáns pedig azt felelte, hogy egy megmásolhatatlan végezés Bonapártét tette minden Párisban lévő Seregek fő Kommendánsává, ő pedig Bonapárténak csak mássa (Subalternusa); azért - is Bonapártéhez kell folyamodni, ha azt meg akarják tudni, a' mit kívánnak.

Nem gyámolítottván többé a' közönséges erőtől, észre vették a' három Direktorok, hogy a' hatalom kiesett kezeikből, és az egykor más-kor vett tudósítások utóljára meggyőzték őket a' felől, hogy az ő uralkodásoknak örökre vége vagyon. Dél tájban elküldötte Direktor Barras Botot nevű Titoknokját Bonapártéhoz azzal az ízenettel, hogy ő lemond hivataláról; addig pedig, míg Botot a' reá bizott dologban járt, Barras a' Vének Tanácsától nem meszfe, a' kotsijában várta a' fcleletet.

Bonapárte épen akkor, a' katonai Strázsára vigyázó szobában vólt, Botot békéredzék hozzá, megmondja az ízenetet, 's azt kérdi laflan, hogy mit mondjon Barrásnak. Mond-meg, úgymond Bonapárte, annak az embernek, hogy nem kívánom ötet többé látni, és hogy annak a' hivatalnak, mellyre méltóztattam, meg fogok tudni felelni. — Barrásnak szabadság adódott arra, hogy 30 Dragonyosokból álló Strázsával elmehet a' maga mezei jószágába. Moulin, és Gohier Luxenburghban, a' magok szobájokba, mint házi árestomba bézárattak. Moulin éjtszaka elfökött, Gohier pedig más nap haza botsátódott.

Délben az 500ak Tanácsa hozzá kezdett az üléshez. A' Deputátusok megtudták vólt már a' Vének Tanácsa végezését, de az okairól ennek a' végezésnek hiteles tudósításokat nem vehettek. A' félelem, és a' gyanakodás foglalta el mindenek szívét, a' Deputátusok nagyobb része úgy ment-bé a' gyűlésbe, hogy nem tudta
mi

mi tévő legyen, hanem azt tette-fel magában, hogy a' többi hivatalbéli Társainak vélekedése szerént fog a' dologról ítéletet hozni. A' Protocolumnak felolvasása után, mindnyájan felkiáltottak. Az Elölülő felolvasta a' Vének Tanácsa végezését, melly szerént a' Törvényhozó Tanács általtétetett Sz. Cloudba; melly meglévén, a' Konstitutzio 105dik Tzikkelye szerént véget vetett a' gyűlésnek, noha annak sokan ellene mondtak.

Vége lévén eképen az ülésnek, mind a' két úgy nevezett vigyázó Commissió egybe gyűlt abban a' helyben, a' hol a' Vének Tanácsa szokta tartani a' maga üléseit, és a' dolgok illendő helybe való hozásáról tanátskozott Bonapárteval. Ezután két Proclamátziót szegeztek-ki a' Páris köfalaira, a' mellyek közül az egyik a' Nemzeti Testőrző Sereghez, a' másik pedig a' határ széleken fekvő Katonasághoz szóllott.

Az elsőben azt tette Bonapárte közönségessé, hogy ő reá a' Vének Tanácsa azt bizta, hogy találjon olyan eszközöket, mellyek által a' törvénytévő Tanács bátorságba helyheztetődjön, erre való nézve szükség vőlt annak Sz. Cloudba általtétetődni, hogy így ment leheffen minden veszedelemtől, a' melly származna a' Státus igazgatása minden részeinek új lábra való állításából. A' másokban azt adta tudtára a' Katonaságnak, hogy ő a' Seregnek, és Páris Városának kormányozását tsupán csak abból a' tzélból vette által, hogy a' Nép javára tzélozó intézeteket, annál bizonyosabban végre leheffen hajtani.

E' mellett a' katonai két Proclamátzió mellett, vólt még más kettő, melly a' Polgársághoz szóllott; ebben intettek a' Polgárok, hogy magokat tsendesen viseljék, és az olyan tanácskozásoknak ne hidjenek, mellyeknek tzélja nem egyéb a' rendetlenségnél.

Az Öt Százak Tanátisa öszve gyűlt Sz. Cloud-ba, és tanácskozott a' maga oda által való tétetetéséről. Legtöbben abban egyeztek vólt meg, hogy a' Tanács Tagjai különkülön tegyék-le a' Constitutió mellett a' hitet, a' midőn Bonapárte, hajadon fővel, fegyver nélkül, egynéhány, hasonlóképen fegyver nélkül való Granatérosoktól kísértetve, de a' kiket oda kívül hagyott, bétoppant a' Szálába; az egész Tanácsgyűlés megindulásba jött az ő meglátásakor. Nagyön felkiáltottak: Egy Generális! Mit akar itt Bonapárt? — Nints itt néked helyed! — Nem tartozik ő a' Törvénybe, nints szükségünk Diktátorra. — Körül vették a' Generálist, vízfzafzigálták, és Spádéval fenyegették. Egy Arena nevezetű Deputátus keresztül akarta őtet szúrni, hanem egy Granatéros elébe vetette magát a' szúrásnak, ki az egyik karján sebet-is kapott. Bonapárte Lucián, ki épen az Öt Százak Gyűlésének Elölölője vólt, nagy munkával tudta a' lármát letsillapítani, tsak néhány szempillantásigis; de ismét el kezdtek lármázni, fenyegették őtet, azért ő-is felállott a' székiről. Generális Lefevre meghallván a' lármát, bément egynéhány Granatérossal a' Szálába, Bonapárténak a' veszedelemben való óltalmazására. Kijöven innen

nen Bonapárte, mindjárt parantsolatot adott, hogy menjenek a' Testvére segítségére. Abban a' szempillantásban, midőn Bonapárte Lucián az övét letette a' székére, hirtelen kétfelé nyílik a' Szála ajtaja, bérohan 20 Granatéros, és közbe vévén az Elölülöt, kivezetik a' Szálából. A' Tanácsgyűlés rendkívülvaló nagy mozgásban volt. A' kiabálás, zúgás, és ülő helyeikből való lármás felkelés miatt, senki sem hallotta a' maga tulajdon szavát-is. Egyszer dobolás hallatik meszfziről, a' Szála ajtaja hirtelen ismét kétfelé nyílik; bélép egy Katona Tiszt számos követőkkel, és erős hangal ezt mondja: *Generális Bonapárte parantsolja, hogy a' Szálából minden kitakarodjon.* Azonban a' Granatérosok előre nyomúltak, és elfoglalták a' Szálának felső felét, a' másikat pedig a' Deputátusok. Hideg vérrel viselték magokat a' Katonák — a' Tanács Tagjainak el kellett hagyni helyeiket. Öt minutum alatt kiürült az egész Szála.

A' Vének Tanácsa közönségesen Deputációkra oszlott-fel — előre egy Consularis Commissiót rendelt-ki, melly Ex-Direktor Sieyesből, Roger-Dücosból, és Generális Bonapártéből állott, ez alatt a' név alatt: A' Frantzia Respublika Konzulai; ezenkívül egy 25 Tagokból álló Kommiszfziót nevezett-ki, melly az alatt, míg a' törvénytévő Tanács megszűnne, a' Kormányfőnek dolgaiban amázoikkal együtt munkálódna. Mind ezek 24 óra alatt estek-meg.

BONA-

BONAPÁRTÉNAK ELSŐ KONZULLÁ VALÓ NEVEZTETÉSE.

AZ ÚJ CONSTITUTIO FŐ PONTJAI.

EGY TARTALÉK SEREGNEK DIONBA VALÓ FELÁLLÍTÁSA. — A' SZ. BERNHÁRD NAGY HEGYÉN VALÓ ÁLTALMENETEL. — MÁYLANDNAK MEGVÉTELE.

Az ideig való Kormányfő, új Constitutio kidolgozásában foglalatoskodott, melly December 15dikén 1799ben pompással kihirdettetett, és a' mellyben Bonapárté első, Cambacérés második, Lebrün pedig harmadik Konzullá ki-neveztetett. E' szerént a' Constitutio szerént, a' Frantzia Respublika következő módon igazgattatik:

A' Frantzia Polgárok, magok választanak, minden Departementomban, és Kerületben, olyan Tagokat, kiket legalkalmasabbaknak gondolnak lenni a' közönséges hivataloknak viselésére, és ezzel a' Laistromba bé fognak irattatni.

A' Nemzet Jussaira, és szabadságára ügyelő Tanács (Erhaltungsenat), melly a' Consi-

tutióra vigyáz, 80 holtig állandó, és legalább 40 esztendőös Tagokból áll, választ a' nevezett Laistromba béirattakból Törvénytévőket, Tribunalusokat, Konzulokat, és más Tisztviselőket.

Valamelly Törvényt a' Kormányfőek tészenfel; de azt azután közleni kell a' Tribunátussal, melly 100 legalább 25 esztendőös Tagokból áll, és a' melly az eleibe adatott Törvény' vagy bévételéről, vagy viszfzaveréséről tanátskozik. Az után elébe adódik az, a' Törvényhozó Tanátsnak, melly 300, legalább 30 esztendőös Tagokból áll, a' melly hasonlóképen meghányván, vetvén a' dolgot, azt vagy béveszi, vagy viszfzaveti; ennek az utolsóinak ülései, esztendő által tartanak csak négy hónapig.

A' Kormányfőket a' három Konzulok igazgatják, kik 10 esztendőre választatnak, de úgy, hogy a' nevezett idő elfolyta után ismét lehet őket választani. Az első Konzul hirdetteti ki a' törvényeket, ő nevezi ki, és ő teszi le hivatalokból a' Státus-Tanáts Tagjait, a' Ministereket, a' Követekeket, a' szárazon, és vizen szolgáló Katonák Tisztjeit, a' helybeli Tisztviselőket, és a' Kormányfőeknek a' Törvényfőknél lévő Kommisszárjúsait. Ő nevezi ki a' Polgári, és Criminális Törvény-Birákat, kivévén a' Törvény, és az úgy nevezett Gassatzió Biráit; de ezeket hivatalokból le nem teheti. A' Kormányfőek többi dolgairól való tanátskozásokba, a' más két Konzulnak is van szőlőja, de azoknak helybenhagyására csak az első Konzulnak van jussa. A' Kormányfőek viszi a' Finántziának, a'

Hada-

Hadakozásnak, a' külső Országi Politikai dolgoknak, és az alkudozásoknak állapotját, e' tsinál a' hadakozásban előljáró tikkelyeket, ez erősít-meg, és köt minden békesseges alkudozásokat, frigyeket, fegyvernyugvást, a' Neutralításra, kereskedésre, és más ilyen dolgokra tartozó kötéseket.

A' Státus-Tanáts foglalatoskodik a' Konzulok igazgatása alatt a' felteendő Törvények' kidolgozásában, és az igazgatásbéli nehézségek' elhárításában. A' Ministerek gondoskodnak a' Törvények' végrehajtásáról, és a' közönséges igazgatásra tartozó dolgok' elrendeléséről.

Mindenik Községnek van Itélő Birája, a' versengések eligazítására. A' Polgári dolgokra nézve, két Törvényszékek állítottak-fel, úgymint a' hová először folyamodhattak az ügyes bajos emberek, és a' honnan fellyebb vihették bajaiikat. A' panasztételeket az Eskütteknek egy Tanátsa, a' véghez vitt tselekedeteket pedig egy másik hasonló Tanáts vizsgálja-meg, és igazítja-el. Az egész Respublikában tsak egy Törvényszék van a' Cassatzióra. Mikor valakit árestomba akarnak tenni, meg kell mondani az okát. A' Nemzeti Jóságok törvényes birtokosát nem lehet azoktól megfosztani, 's több e' félek.

Bonapárte megkínálta az Anglusokat békességgel, de a' feltételekre azok reá nem állottak. Austria erősen készült az új ütközetekhez.

Generális Bernadotte meglehetősen vízfzálállította a' tsendességet Vendeében, Massena az Olasz Országi Sereghez megérkezett.

Belől

Belől Frantzia Országban maga dolgozott Bonapárte, a' Részekre szakadtak letsendesítésében, és egymással való egyesítésében; az Isteni tiszteletbéli szokásokat helyre állította; a' Katonaság külömbkülömbféle Osztályai között intézeteket tett, és a' Törvény székeket folyamathozta.

Ez után elvégeztetett, hogy Dionban egy Tartalék-Sereg állittrasson-fel, mellynek 30,000 emberből kellett állani. Ezzel egyesítvén magát a' Vendéeből vissza jött Katonaság, 50,000-re ment a' Tartalék-Sereg száma, melly külömbkülömbféle szakaszokban kiindulván Dionból, ment Genevának, a' hol parantsolatot vett, hogy várja - meg a' Fő Generálist, ki - is oda Május 8dikán 1800ban megérkezett. Bonapárte megmuflrálván a' Gen. Lasne vezérleése alatt lévő előljáró Sereget, más nap az egész Sereg Sz. Bernhárd felé útnak indult. — Vaadtlandon keresztül menvén a' Sereg előljáró része, ment Sz. Mórítzba, hol éjtszakai Lógerbe szállott, innen Valliserland, és Trientnél egy kő hidon keresztül. Martigny nevű Falnál ismét beérte Bonaparte a' Sereget, hol a' Sz. Bernhárdi Barátoknál, a' betegségből lábadozók házában, harmad napig mulatott. Így hívják azt a' helyet, a' hol a' legöregebb Barátok, életek utolsó napjait szokták tölteni, és a' betegeket gyógyítani. Innen a' Sereg utazott egy igen meredek hegy alatt fekvő Sz. Bronchier nevű Falhoz, azután Liddesen keresztül; a' Sereg eleje pedig előre
nyo-

nyomúlt egész Sz. Péter nevű Faluig, mely épen a' hegy tövében fekszik.

Eddig még az ágyúk, és más hadi készületek a' Sereggel Frantzia Országból által nem jöttek vólt, hanem Sz. Péternél gyűlt minden öszve, 's egy Magazinumot itt állítottak fel. Véghetetlen nagy munkával lehetett az ágyúkat keresztül vinni a' hegyeken. A' Sereg eleje után a' többiek gyalog mentek, még pedig egyenként, egyik a' másik után, 's így kellett egész öt óráig mászni Sz. Pé ertől fogva fel a' Klastromig. Még hat mértföldet kellett felfelé menni, a' mely utat félelmessé tett a' rettenetes meredekség, és a' hasadékok, mellyekre minden lépten nyomomra bökken az ember. A' lovakat hűjába ta tották kantárjoknál fogva, nem lehetett elkerülni, hogy veszedelmesen meg ne tsuszamodjanak, és el ne essenek. Magok az emberek-is, akár mint vigyáztak magokra, gyakran elestek, és a' ki hitelen fel nem tziphedett, félre taszítván a' lovát a' gyalog ösvényről, könnyen leeshetett lovastól együtt a' rettenetes mélységbe. Nagy ügygyel, bajjal keresztül verekedvén e' szerént a' hegyen a' Frantzia Sereg, Joreáig előre nyomúlt, és az Auszriaiakat, nagyobb számmal lévén azoknál, vízfőzre nyomta a' Romanói tetőkig.

Bonapárte tette, hogy Turinnak mégyen, 's azonban hirtelen Máylandnak fordúlt, a' hová Jun. 2dikán megérkezett, és a' Várat bekerítette. Egy része a' Seregnek Lódinak, a' másik Bresciának fordúlt; Pávia-is már a' Frantziák kezére jutott.

-ova

Stra-

Stradellánál erőszakosan által rontottak a' Frantziák a' Pó-vizén, noha az Austriaiak keményen ellenek állottak; elvették Piacenzát, és megtudták, hogy Genua az Austriaiaknak feladta magát. Generális Desaix, az Egyiptomi Seregtől megérkezett a' Bronni fő hadi szállásra. Tortonát körül kerítették, azután pedig előre nyomult a' Sereg Sz. Giulano nevű Faluhoz, melly Tortonától 3 mértföldre, a' Marengoi sík mező-elején fekszik. Itt a' mezőségen tsata-rendbe állottak, de egyszeribe meg nem ütköztek.

A' MARENGOI ÜTKÖZET.

Junius 14dikén 1800ban, a' Nap feljöttével, egynehány ágyút sütöttek az Austriaiak a' Frantzia Sereg' előjáró Szakaszaira, melyre való nézve a' Frantzia Sereg egy része egyszeribe fegyvert fogott. Az Austriaiak 8 órakor még tsak rendelkezéseket tettek, hanem későbben három szakaszokban terjesztették ki magokat. 11 órakor, lóra ült az első Konzul, sietve a' tsata - piatzia ment, és mindenütt mozgásban találta a' Sereget. Mind a' két Fél egyenlő neki keseredéssel viaskodott. Az ágyúkból, és puskákból való tüzelés mindég erősebb erősebb lett. Részfzerént a' Lovasságból, részfzerént a' Gyalogságból való számos sebesek, pajtásaiktól vezettetvén, kényszerítettek magokat vízfzra húzni. Gen. Mélász - nak egy jól kidolgozott fortélyá által, az Austriai Seregek Lineája hirtelenséggel annyira kiszélesedett, hogy meszfzebb elnyúlt két mértföldnél.

A' Bormida vize, melly rend szerént igen sebes, és mélly szokott lenni, ekkor sok helyeken igen tsekély vólt. Az Austriaiak, kik ez alatt az egész ütközet alatt példa nélkül való állhatatosságot, és bátorságot mutattak, különösen a' Bormida hidját a' legmérészebb vitézséggel óltalmazták. Egész erejeket fordították Sz.

Sz. Stephano felé, a' honnan kellett Vogherát megvenni, és elzárni a' Frantziáktól a' vízfzajövetelre való útat. Vitézül és bátran forgatván magokat az Austriaiak, úgy látszott, hogy övék lesz a' győzelem. A' Frantzia Seregek, Victor Generális vezérlete alatt vólt bal szárnya hátrált, a' Gyalogság megzavartatván vízfzavonta magát, a' Lovasságot hátra verték az Austriaiak, és vitézül folytatták további szereztségeket. A' Frantzia Seregek, mellyek még hátul állottak, parantsolatot vettek, hogy minél hamarább lehet siessenek előre menni.

Az Austriaiak, 30, golyóbisok, és gránátok záporát okádó ágyúk tüzelése között előre nyomultak. Az Austriai Lovasság, a' Frantzia Sereg jobb szárnyának háta megé került, és azt onnan akarta megtámadni. A' Tortonai Őrző Sereg kitapott. Ekkor úgy látszott, hogy már elvált, mellyik részé a' győzelem, a' midőn Generális Desaix, és Monnier Osztályai elérkezvén a' Frantziák segítségére, ezek újjonnan előre nyomultak. A' Frantzia Generálisok mindent elkövettek Katonáik serkentésére; Desaix elesett a' maga Osztálya előtt; az Austriaiak vízfzahúzták magokat. — Még egyszer tüzesen megtámadta az Austriai derék Lovasság az Ellenséget, de hiába, mert a' győzelem csak ugyan a' Frantziáké lett.

Magok a' Frantziák megesmérik, hogy az Austriaiak ebben az ütközetben-is igen vitézül, és merészül forgatják magokat; és megvallyák azt, hogy ha némelly szereztsélen környül-

állások öszvejövele ki nem ragadta volna az Austriaiak kezéből a' győzedelmet, nem lett volna az övék.

Ez után az ütközet után fegyvernyúgvást kötöttek egymással, melly által mindenik Félnek kimutatódott, hogy hol telepedjen-le; azután ismét által-engedték az Austriaiak a' Frantziáknak a' magok Pedemontziumban, Lombardiában, és Genuában vólt állandó helyeiket. —

BONAPÁRTÉNAK MAYLANDBA
VALÓ VISZSZAMENETELE. — LION-
BAN VALÓ MÚLATÁSA. — PÁRISBA
VALÓ ÚTAZÁSA.

Ez után Maylandba ment Bonapárte, a' Cis-
alpinai Respublika dolgainak elintézésére. Egy
ideigvaló Kormányfőket állított-fel, melyet egy
9 Tagokból álló Commissió igazgatott, és meg-
vetette ennek a' Státusnak állandó, 's változha-
talan fundamentomát. Innen a' Cenis-hegyén,
's Chamberyn keresztül ment Lionba, a' hová
Junius 29dikén megérkezett. Ide lopva akart
bémenni, hogy elfogadására semmi tiszteletet
ne tegyenek; de minden előre való gondosko-
dása mellett-is, az egész Városon elterjedt meg-
érkezésének híre, azért-is nagy pompával fo-
gadták. A' Prefektus, a' Generálisok, a' főbb
Tisztviselők, és az Institutum Tagjai tették néki
a' tiszteletet, a' kiknek esdeklő kérésekre meg-
ígérte, hogy más nap reggelig ott marad, az
egész Európában legszebb, úgy nevezett Belle-
couri újjonnan felépítettendő Palota fundamen-
tom-kövének letételére, a' melyet Roberspierre
alatt barbarusi dühösséggel rontottak vőlt le.

Julius első napja éjtfzakáján már Párisban volt az első Konzul, és a' helybéli külömbféle Tisztviselők, a' külső Hatalmasságok Követei, és Ministerei mindjárt látogatására, és szerentséltetésére mentek.

Az alatt, míg Frantzia Generális Moreau a' Tsászári Seregekkel fegyvernýúgvást kötött, Bonapárte belől a' Respublikában rendelkezést tett, az igazgatás külömbkülömbféle részeinek elintézésére; megerősítette a' tenger-partokat, és a' tengeren szolgáló Katonaságot bátorította.

AZ AUSTRIÁVAL VALÓ ELLEN- SÉGESKEDÉSNEK FOLYTATÁSA. —

A' POKOLBÉLI SZEKÉR. — A'

LÜNEVILLI BÉKESSÉG. —

Minekutánna Moreau 1800ban Octoberben, Ulmát, Philipsburgot, és Ingolstadtot egyezés szerént elfoglalta, és a' nevezett helyeken lévő Erösségek' lerontásához fogott volna, October 8dikán véget vetett a' fegyvernyúgvásznak, és az ellenségeskedés October 22dikén ismét elkezdődött. Az Austriaiak az első Decemberti csatában nyertések voltak, de harmadikán, Hohenlindennél megverettettek, és a' Frantziák mindég elébb elébb nyomultak az Austriai birtokok felé.

Azonközben a' Bonapárte élete ellen egy öszveesküvést tudtak - ki, a' mellynek tagjait megbüntették. Nevezetesen, December 24kén, a' Thuillerie nevű Palotából menő úton, az Operába akart Bonapárte kotsin menni; midőn egy szegelethez értek, a' kotsi előtt lovagló Testőrzők látják, hogy az útszán kereszthe egy szekér áll. Elfordíttatják azért az útról; de alig lovaglottak előre egynehány lépésnyire, a' sze-

kér ismét elébbeni helyén volt. A' Konzúl' Kotsissa egy kevéssé ittas lévén, elnyargal mellette. Alig halad - el a' kotsi, a' midőn egy puskaporral, és golyóbissal megtöltött fa hordó a' szekéren rettenetes ropogással elsül, sokakat megsebesít, és a' szomszéd házakban nagy károkat tesz. Ekkor sokakat áristomba raktak, és a' Törvényfelekeknek általadtak. Kisült, hogy ezeknek a' gonosztévőknek nagyobb része a' legdurvább Jakobinusok voltak, kik a' Robespierre ideje alatt tömlöztözték az embereket. Elvették méltó jutalmokat.

Kevéssel azután, mindenfelé elterjedett a' békesség felől való reménység, a' melly tsak ugyan meg-is készült Frantzia Ország, Austria, és a' Német Birodalom között, és Lünevillében alóírással megerősített Februárius 9dikén 1801ben, Bonapárte Jósef, és Gróf Kobentzel által. A' foglalatja ide megyen-ki:

Austria lemond Belgiumnak, a' Falkensteini Grófságnak, Friktálnak, és mind annak bírájáról, valami eddig a' Rajna bal partján, Zurzaeh, és Basilea között, ő hozzá tartozott; mind ezek helyett pedig nyeri Istriát, Dalmáziát, és az Ádriai Tengeren fekvő hajdani Velentzei Szigeteket, a' Cattarói Tengeröblöt, Velentze Városát, annak Lagune nevű Kanálisát, és azt a' földet, melly a' Tsászári örökös Tartományok között, az Ádriai Tenger, és az Etsch vize között befoglaltatik, attól fogva, a' hol az Etsch vize kijön Tirólisból, addig, a' hol a' tengerbe belé megy.

A' Toskánai Nagy Hertzeg lemond Toskánáról, a' Pármai Hertzeg kedvéért; de ezen kára ki fog pótolódni a' Német Birodalomban.

A' Modenai Hertzeg' kárát Austria fogja megfordítani, Brisgoviának általengedése által; és lemond mind azoknak a' Tartományoknak birásáról, mellyek a' Campo Formiói Békesség' 8dik Tzikkelye szerént, a' Cisalpinai Respublikának egy részét teszik.

A' Rajna bal partján fekvő Tartományokat, és uradalmakat, mellyek eddig egy részét tették a' Német Birodalomnak, megtartja magának Frantzia Ország; a' megkárosított Fejedelmeket a' Német Birodalom elégittse-ki.

Batávia, Helvétzia, a' Cisalpinai, és Liguriai Respublikák megesmértenek Respublikának lenni, és abban az állapotban megerősítenek; az utólsóhoz hozzá köttetnek minden eddig volt Tsáfzári Feudumok; — az Etschvizén való hajókázás szabad legyen.

Fő Hertzeg Károly, és a' megholt Kristina Hertzeg-Afszony' Örökösei, ezenkívül Fő Hertzeg Ferdinánd, és a' Felesége, megtartják Belgiumban, és Olaszországban való birtokaikat; de azokat három esztendő alatt tartoznak eladni.

Utóljára, az elfoglalt Tartományok' le-rajzolásait ki kell adni; a' Lakosok között, senkit sem kell politikai vélekedéseieért háborgatni. A' Fejedelmek, és az alattok valók, megmaradnak az eddig volt egymás eránt való

tekintetben (relatióban) mind addig, míg
 tekélltetesen vége lesz az ezekről a' dolgokról
 való alkudozásoknak. A' Tsászfár, és a' Frantzia
 Respublika között megmaradnak azok a' Tzere-
 moniálék, melyek a' hadakozás előtt voltak.
 A' Tsászfár úgy nézi ezután a' Cisalpinai Res-
 publikát, mint az előtt Velentzét.

**AZ ÁNGLIÁVAL VALÓ BÉKESSÉG'
ELŐLJÁRÓ TZIKKELYEI. — AZ
AMIENSI CONGRESSUS. — ÁNGLIÁVAL,
SPANYOL ORSZÁGGAL, ÉS HOLLAN-
DIÁVAL VALÓ BÉKESSÉG.**

Már most Angliával kellett békességet kötni. Mindjárt az Egyiptomból való vízfőzajöretelekor ajánlotta az első Konzul Angliának a' békességet, de nem állta reá. Későbbre kezdtek a' két Hatalmasságok egymással mind inkább inkább öszvéférni, míg osztán October első napján 1801ben a' Békesség' előljáró Tzikkelyei Londonban tsak ugyan megkészültek. Kevés napokkal azután, Orosz Országgal, a' Fényes Portával, és Portugalliával-is megkötötte Frantzia Ország a' békességet. — Hogy pedig a' végbékesség-is meglegyen, Amiensben Congressus tartatott, mellynek szerentsés kimeneteléről, minekutánna sok ideig kételkedett a' Világ; Mártzius 25dikén 1802ben tsak ugyan megkészült a' végbékesség, Frantzia, Spanyol Ország, Anglia, és Hollandia között. Ennek ereje szerént, vízfőzaadja Anglia Frantzia Országnak, és az ő frigyes Társainak,
mind

mind azokat a' birtokokat, és Kolóniákat, mellyeket ebben a' háborúban azoktól elvett, kivéven Trinidad Szigetét, melly az előtt a' Spanyoloké volt; és Ceylont, mellyet a' Hollandusok birtak. A' jó Reménység Fokánál lévő kikötő hely megmarad a' Hollandusok kezében, úgy mindazonáltal, hogy minden itt egyező Hatalmasságok hajói oda szabadon bémehetnek. Guyánában az Aravári folyó vize lefűz a' határ, a' Frantziák, és Portugállusok birtoka között; Európában - is, Spanyol Ország, és Portugállia között, azok a' határok legyenek-meg, mellyek a' Badajózi alkudozások szerént kiszabattak.

A' Fényes Porta birtokai, és jussai épségben meghagyatnak, és így Egyiptom egészen vissza adódik. A' hét Szigetből álló Respublika megesmértetik Respublikának lenni. Málta a' Rendnek vissza adódik. A' Frantziák oda hagyják Nápolyt, és a' Pápa birtokait; az Anglusok pedig a' közép, és az Ádriai Tengerben fekvő minden Szigeteket, és kikötő helyeket. — A' Belgiumi volt Helytartónak, a' Nassau-Orániai Hertzegnek kára másutt pótolódik-ki.

Az egyező Hatalmasságok' Követei, Ministerei, és más Ágensei, az említett Hatalmasságok Státusaiban ugyan azzal a' rangal, azokkal a' Privilegiumokkal, Jusokkal, és azzal a' szabadsággal birjanak költsönösen ez után - is, a' mellyekkel a' hadakozás előtt birtak.

E' szerént, a' Lünevilli Békesség után meg-
készlővén a' Békesség Neápolissal, és az Ámeri-
kai szabad Státusokkal-is; helyre állott a' közön-
séges Békesség. Valósággal szüksége is volt
arra minden Országnek, és már most mindenik
várja annak áldott következéseit. —

A' CISALPINAIÁKNAK LYONBAN

VALÓ GYÜLÉSE. — BONAPARTE

AZ OLASZ ORSZÁGI RESPUBLIKA'

ELŐLÜLŐJÉVÉ VÁLASZTATIK. —

A' CONCORDÁT. — BONAPARTE MEG-

ENGEDI A' KIKÖLTÖZTEKNEK, HOGY

HAZÁJOKBA VISZSA MEHESSENEK.

A' Cisalpinai Respublika már régen óhajtotta, hogy állapotja végképen elintézteffen, mellynek végbevitelére megkérte Bonapártét. Az első Konzul végére járván, hogy mint akarják elrendelni Respublikájokat a' Cisalpinaiak, meg-egyezett kérésekben. Mellyre való nézve egy rendkívülvaló Gyűlést hírdetett Lyonban, melly 450 Tagokból állott, és a' hová Bonapárte maga-is elment, 1802ben Januárius 11-dikén. Itt egy új Constitutiót tsináltak, a' Respublikát, melly eddig Cisalpinainak hivattatott, Olasz Országi Respublikának nevezték, és annak Elölülőjévé Bonapártét, második Elölülőjévé pedig Melzi d' Erilét tették. Januárius 28-dikán ismét viszsa utazott Bonapárte Párisba.

Még

Még a' volt hátra, hogy az Isteni tisztelet, és a' vallás abba az állapotba tétetteffen - vízfíza, és abba a' tiszteletbe helyhezteffen, a' mellyet a' köz Jó, és kinekkinek bóldogsága kíván. Erre való volt a' VII. Pius Pápával kötött Concordát, melly még 1801ben Augustus 15-dikén megkésztült volt, de tsak 1802ben Április 5dikén tétetett közönségessé. Ennek főbb pontjai a' következők:

A' Frantzia Respublika megesméri a' Katolika Vallást legelsőnek, úgymint a' mellynek Frantzia Országban legtöbb követői vagynak. A' Katolika Vallás szabadon gyakoroltathatik. A' Pápa, és a' Kormányfő, újra fel fogják osztani a' Diéztéziseket. A' Püspököket az első Konzul nevezi ki, hanem a' Pápa állítja - bé őket hivatalokba. A' Püspökök az első Konzul előtt teszik - le a' hitet, a' kiszabott esküvés formája ízerént; a' második rendbéli Papság - is, ugyan a' ízerént teszi - le a' hitet a' Polgári Tisztviselők előtt. A' Katolikus Templomokban való közönséges könyörgésnek ennek kell lenni: *Salvam fac Rempublicam, salvos fac Consules*. A' Püspökök, a' Kormányfővel együtt újjonnan felosztják a' Parokhiákat, ők nevezik - ki a' Papokat, de a' Kormányfő helybehagyásával. Káptalanokat, és Szemináriumokat állíthatnak - fel, de a' mellyeket a' Kormányfő fizetni nem fog. Minden el nem adattatott Templomok általadódnak a' Püspököknek, hogy azokra való nézve szükséges rendelkezéseket tegyenek. A' Pápa, mind a' maga, mind az utánna következők nevében ígéri, hogy
az

az eladott Papi Jöszágok' mostani birtokosai, vagyonokban soha nem háborgattatnak. A' Kormányzék mind a' Püspököknek, mind a' Papoknak illendő fizetést rendel, és arról-is rendelkezéseket téstzen, hogy a' Katolikus Keresztények az Ekklesiák számára, szabad tetszések szerént Fundátziókat tegyenek. A' Pápa magára való nézve megesmérí a' Frantzia Respublika' első Konzulának ugyan azon jussait, és prerogativáit, mellyekkel a' hajdani Kormányzék birt. Ha azok közül, kik idővel az első Konzul után következnek, valaki nem Katolikus lenne: abban az esetben, mind az említett jussokra, mind a' Püspökök kinevezésére nézve, más rendelkezések fognak tétetődni.

A' külömbkülömbféle rendtartásokat tárgyzó Tzikkelyei a' Concordátnak, ezek:

A' Frantzia Kormányzék' helybehagyása nélkül, a' Római Sz. Széknek semmiféle végzéseit Frantzia Országban bé nem vétetődnek; semmiféle Nuntziussa vagy Követje, a' nélkül, a' maga hivatalát nem folytathatja 's a' t. A' Papi szolgálatokat ingyen kell tenni, hanem ha a' Polgárok magok jó szántokból valamit fizetnek. Ha valakinek a' Papsággal valami baja van, annak eligazítása végett a' Státustanátsához kell folyamodni.

Arra, hogy valamelly Pap Püspök leheszen, megkivántatik, hogy született Frantzia, és már 30 esztendősen legyen; valamelly Püspöktől bizonyosság-levele legyen, és egy Püspök, 's két Pap által megvisgáltasson, hogy mit tud. Minden Püs-

Püspök tarthat két Generális Vikáriust, az Érsekek pedig hármat. A' Püspökök, és Érsekek, szabad tetszések szerént, vagy *Uraknak*, vagy *Polgároknak* nevezhetik magokat; minden más nevezet megtiltódik. Az első Konzul engedelme nélkül, a' Püspökök Diétéziszeikből ki nem mehetnek, és minden esztendőben Diétéziszeiknek egy egy részét, minden öt esztendőben pedig az egész Diétéziszeiket tartoznak feljárni.

A' Semináriumokban tanító Professzorok, a' Frantzia Ekklesiáknak azt a' szabadságát tanítsák, mellyet az 1682dik esztendőbeli Papság megállított.

Egy Püspöknek sem szabad leszfz a' Papi hivatalba béavatni senkit-is, a' ki 25 esztendő nem, és annyi jószága nints, a' mellyből esztendőnként 300 Frankot (mintegy 120 Forintot) béveszen. Egy Papnak sem szabad magát a' Papi hivatalba avatni, ha sem egy, sem más Dietézishez nem tartozik; valamint egy Papnak sem lehet a' maga hivatalát más idegen Dietézisben folytatni a' Püspök' engedelme nélkül. A' Plebánusoknak a' magok Plebániájokban kell lakni.

Az egész Frantzia Ekklesiában egy Liturgiának, és egy Katechismusnak kell lenni. Semmi Innep napot nem szabad meginnepelni a' Kormányfék' engedelme nélkül, kivévén a' Vasárnapokat, és még a' következő négy Innepeket: a' Karátsont, Áldozó Tsörtörtököt, Nagy Bóldog Afszonyt, és Mind Szent napját. A' Papok fekete frantzia ruhát viseljenek, a' Püspö-

pökök hasonlóképpen, viola színű Strimflivel. Tsak az Isteni tiszteletre kell harangozni, a' mellynek óráiról a' Prefektusokkal kell értekezni. A' Templomokban különös helyeknek kell lenni a' főbb Tisztviselőknek. Minden Templomban, tsak egyféle Isteni tiszteletnek kell lenni. A' Papok nem eskethetik addig öszve a' házasúlándó fzemélyeket, míg a' Polgári Tisztviselők azokat elébb öszve nem adják. A' Polgári Laistromok nem lehetnek a' Papok kezekben.

Minden Papi, és Vallásbéli Aktákban, a' Respublika' új Kalendáriumával kell élni, mellé tévén mindég a' régi Kalendárium szerént való napokat. A' Vasárnap, a' közönséges Tisztviselőkre nézve, nyúgodalom' napja leszsz. Tiz Érsek, és 50 Püspök leszsz. Az Érsekeknek 15, a' Püspököknek 10 ezer Frank fizetődik. A' közönséges Papok, két Klafszizra lesznek felosztva; az elsőbbek fizetése leszsz 1500, az utólsóbbaké pedig 1000 Frank (mintegy 400 Forint.) A' helybéli Tanáts, ha akarja, nevelheti a' Pap fizetését, a' Község' jószágából. A' Pap, a' kit a' Státus fizet, elveszti fizetését, ha hivatalát igaz ok nélkül nem akarja folytatni. A' Prefektusok gondoskodnak a' Püspökök' illendő lakó helyeiről; a' Papoknak pedig a' helybéli Tanáts ad házat, és kertet. Az Isteni tiszteletre tett ajándékok úgy gondoltatnak, mint a' Státus' jövedelmei.

A' Protestánsok' Isteni tiszteletét tárgyazó rendtartásokra nézve - is, némelly Ártikulusok fognak készíttetni; és gond leszsz a' Protestáns
Pap-

Papság' fizetésére - is, melyre a' Consistoriális Ekklesiák' jószágai, és a' Fundációk fognak fordíttatni.

A' Revolutzió idejétől fogva nagyon el-
mellőzött közönséges Oskolai Tanításokról - is
gondoskodott Bonapárte; melyre való nézve,
a' Státustanásban sok ideig tartott tanátskozás
után az Oskolák' dolgában egy törvényt hoztak,
mellyet Május első napján a' törvényhozó Tanáts-
is helyben hagyott. E' szerént, Frantzia Ország-
ban az Oskolák' felosztatnak:

1.) Első rendbéli Oskolákra, melyeket a'
Községek (Gemeinde) magok állítanak-fel.

2.) Másod rendbéli Oskolákra, melyeket
vagy a' Községek, vagy a' magános Tanítók
fundálnak.

3.) Lycéumokra, és különös Oskolákra,
mellyek a' Státus' közönséges költségén fognak
felállani.

Utóljára a' vólt még hátra, hogy azokkal
a' sok ezer Frantzia Lakosokkal-is igazságot és
kegyelmességet tselekedjenek, a' kiket a' Revo-
lutzió rettenetes szélvesze, és életek féltése hazá-
jokból kihajtott. Ezek a' nyomorúttak, kik
között sok ártatlanok vóltak, magokra hagyat-
tatva, és minden segedelem nélkül bújdostak
a' szomszéd Tartományokban; hanem vége
szakadt az ő nyomorúlt állapotjoknak-is, mert
a' Konzulok végezése szerént, melyet Április
26dikán 1802ben megerősített a' Nemzet jussaira
és szabadságára vigyázó Tanáts-is, minden ki-

költöztek eránt közönséges Amnestia hirdettetett-ki, a' melly alól tsak ugyan kivétnak:

1.) A' kik valaha a' Respublika ellen felfegyverkezett valamelly népnek vezéri voltak.

2.) A' kik az Ellenség Seregénél tisztséget viseltek.

3.) A' kik a' Respublika megfundáltatásáról fogva, a' hajdani Frantzia Seregnél hivatalokban voltak.

4.) A' kik valamelly, akár polgári, akár külső hadakozásnak szerzői, és indító okai voltak.

5.) Azok a' szárazon, vagy vizen szolgált Tisztek, és Nép-Képviselői, kik a' Respublikát elárúlták.

6.) Azok az Érsekek, és Püspökök, kik a' törvényes Elöljárókat Fejeknek lenni meg nem esmérték, és hivatalaikat le nem akarták tenni.

A' kiköltöztekre, hazájokba való visszaterések után, 10 esztendeig szorossan fog vigyázni a' Kormányfő; a' jószágaik, mellyeket még a' Nemzet bir, vissza-adódnak, kivévén azokat az erdőket, mellyek el nem adódtak vólt; utóljára, minden polgári jusokkal birni fognak, de közönséges hivatalokat nem viselhetnek.

Igy vitt haza Bonapárte sok ezer Polgárokat a' magok hazájába, a' magok háza népeik kebelébe, 's jószágaikba; és ez által a' rendelés által véget vetett a' Revoluziónak.

**AZ ÉRDEM-SEREG' FELÁLLÍTÁSA.
BONAPÁRTE HÓLTIG ELSŐ KONZUL-
NAK VÁLASZTÓDIK. — A' CONSTITU-
TIÓNAK ÚJJONNAN VALÓ ELINTÉZÉSE.**

Frantzia Ország minden tekintetben tartozik háládatossággal Bonapárte eránt, melyet meg is bizonyított azzal, hogy ötet újjonnan 10 esztendőre Konzulnak választotta, a' Senátusnak Május 8dikán 1802ben költ végezése által. Erre a' végre, Bonapárte szükségesnek ítélte az egész Nép' voksát és megegygyezését; melyre való nézve, Május 10dikén azt végezték a' Konzulok, hogy bizonyos idő alatt adja a' Nép vélekedését erre a' kérdésre: Hogy Bonaparte Napoleon, hólra napjáig Konzul legyen-e? Azért-is három hét alatt egy különös Laistromba mindenütt bé-írták a' Nép voksát.

Május 15dikén közöltek a' törvény-hozó Tanátsal egy végezést, melly szerént egy Érdem-Seregnek kellett felállítódni. Ez a' Sereg áll egy fő igazgató Tanátsból, és 15 úgy nevezett Cohorsból. Mind egygyik Cohorsnak különös lakó helyének, és 200 ezer Frankból álló esztendei jövedelmének kell lenni a' Nemzeti Jóságokból,

A' Tagjai ennek az Érdem-Seregnek mind olyan öreg Katonák, kik érdem-fegyvert nyertek 's a' t. A' fő igazgató Tanács áll hét főbb Tisztviselőkből, úgymint a' 3 Konzulból, és 4 más Tagokból, kiket a' Senátus, Tribunátus, a' Törvényhozó, és a' Státus-Tanács választanak magok közül. Az első Konzul a' Sereg' Feje, és a' Fő igazgató Tanács' Elölülője. Mindenik Cohors áll 7 főbb Tisztviselőkből, 20 Kommendánsokból, 30 alsóbb Katona-Tisztekből, és 350 köz Emberből. Minden Fő Tisztviselőnek esztendei fizetése 5000, minden Kommendánsnak 2000, minden alsóbb Katona-Tisztnek 1000, minden köz Legénynek 250 Frank. A' háború idején, az ütközetek végével nevezetnek-ki ennek az Érdem-Seregnek Tagjaivá az olyan Katonák, kik magokat vitézségekkel másoktól megkülömböztették. A' békesség idején megkívánatik, hogy 25 esztendeig szolgált legyen valaki, ha ide bé akar vétettetni; a' hadakozás' idején egy esztendő kettőnek, ha pedig tsatázásokban tölt-el, négynek számlálódik. Ezenkívül, a' törvényes és tudományos dolgokban való érdemes Emberek-is jussokat tarthatják ebbe a' Seregbe való bévétettetésre, ha az előtt Hazájok' Nemzeti Testőrző Seregénél szolgáltak. Ezt a' Törvényt, Május 19dikén a' törvényhozó Tanács-is helyben hagyta. Státus-Tanácsos Röderer azt hitte erről a' Törvényről, hogy e' nagy ösztön lesz a' Nemzet betsületének nevelésére, és az egész Respublikára nézve nagy haszna lesz.

Az a' Laistrom, mellybe a' Népnek, a' Bonapárte' örökös Konzulsága eránt való voksa bérratott, megkészült. Augustus 3dikén, a' Senátus a' Konzul házához ment, és tudtára adta néki, hogy a' Frantzia Nép, az ő holtig tartandó Konzulságában megegygyezett, és azt reményli, hogy az ő bőltsessége erőssé fogja tenni azt az épületet, mellynek már fundamentomát megvetette. Azok között a' 3 millió 577,259 Polgárok között, a' kik vokoltak, 3 millió 568,885-en voltak, a' kik megegygyeztek benne, hogy Bonapárte holtig Konzul legyen.

A' Nép' jussaira és szabadságára vigyázó Tanács pedig, nem csak megesmerte Bonapártét holtig való Konzulnak; hanem egy békesség-álló képét-is emeltetett-fel, melly egyik kezében győzedelmi borostyánt, a' másikon pedig azt a' Tanács végezését tartja, hogy ez a' következő maradék előtt a' Nemzet háláadaróssága jeléül szolgáljon. Ez a' végezés Augustus 15-dikén a' Konzul születése napján tétetett közön-ségessé; az előtt esztendővel, a' Concordát-is ugyan azon a' napon készült-meg.

Fontos következtetései voltak mindjárt a' Bonapárte örökös Konzulságának. A' Constitúció, a' Senátusnak Augustus 4dikén költő végeztése szerént, új formába vétetődött, mellynek fontosabb pontjai a' következők: ismét 3 millió 568,885-en voltak, a' kik megegygyeztek benne, hogy Bonapárte holtig Konzul legyen.

A' Konzulok holtig viselik hivataljokat; ha a' két utolsó közül valamelyik meghal, az első Konzul fog helyébe mást a' Senátus telébe feltenni; sőt ha jónak látja, maga helyébe-is

nevezhet mást ki előre, a' ki az ő halála után hivatalát viselje; ha azok közül a' két Személyek közül, kiket az első Konzul a' Senátus elébe választás végett felteszen, egygyik sem teszi, a' harmadikat, a' kit felteszen, szükségesképen választani kell. A' Senátus fog a' Kolóniák Constitutiójáról gondoskodni, valamint szintén arról-is, a' mit vagy el nem lehetett a' Constitutióban előre látni, vagy pedig, a' mi annak folyamatajára megkívántatik; a' Senátus szakasztja félbe az esküttek hivatalát, mikor azt szükségesnek lenni látja; e' vét véget a' törvényhozó Tanátsnak, és Tribunátusnak, és e' nevezi ki a' Konzulokat. Mikor pedig mind ezeket akarja tselekedni, az erről való akaratját előre közölni kell a' meghányás-vetés végett egy titkos Tanátsal, melly a' Konzulokból, 2 Senátorokból, 2 Státus-Tanátsosokból, és az Érdem-Seregbéli két Katona-Tisztekből áll. Az első Konzul erősíti-meg a' békeesség- és frigy-kötéseket, minekutánna megértette a' titkos Tanátsnak arról való értelmét. Az Érdem-Sereg fő igazgató Tanátsának Tagjai, Tagjai a' Senátusnak-is, a' hol székek van a' Ministereknek-is; de ha egyfzersmind nem Senátorok, nints voksok akkor, mikor valamit végezni kell. A' Senátorok lehetnek Konzulok, Ministerek, az Érdem-Sereg Tagjai, a' közönséges Oskolákra vigyázók, és rendkívülvaló Követségekbe elküldődhetnek. Soha sem lehetnek a' Senátorok 120nál, valamint a' Státus-Tanátsosok 50nél többen. Minden Departamentomból kell lenni a' törvénytévő Tanáts

náts Tagjai között, a' Departamentomok népességéhez képest vagy többnek, vagy kevesebbnek. A' Tribunátus, 1805ben, 50 Tagokra fog leszállíttatni. Egy fő Itélő Biró fog kineveztetni, mint az igazság' kiszolgáltatására vigyázó Minister, a' kinek mind a' Senátusban, mind a' Státus-Tanátsban különös helye lesz. Utóljára, jussa van az első Konzulnak reá, hogy valakinek megkegyelmezzon, minekutánna arról értekezett egy titkos Tanáttsal, melly a' fő Itélő Biróból, 2 Senátorból, 2 Státus-Tanátsosból, és az úgynevezett Kaszfátió-Törvényfzék 2 Tagjából áll.

Elérődik-é ezek által a' rendelések által az a' tziel, hogy a' Tisztviselők a' Néppel szorosabb egygyességben legyenek; hogy a' Senátusnak tökéletes hatalma légyen a' Nép jussainak, és szabadságának erős lábon való tartására; és hogy a' törvényes rendtartások hathatósabban, és gyorsabban mennyenek: azt a' következő idő fogja megmutatni.

BONAPÀRTENAK,
KÜLSŐ 'S BELSŐ
MEGESMÉRTETŐ JELEI.

BONAPARTENAK

HÜLSÖ 2 BELSÖ

MEGESMÉRTETÖ JELEI

BONAPÁRTÉNAK KÜLSŐ FORMÁJA, 'S MAGA VISELETE. — HÁZA NÉPE KÖZÖTT VALÓ ÉLETE. — A' KONZULI TESTÓRZÓ Seregnek MEGMUSTRÁLÁSA, KÖZÖNSÉGES AUDIENTZIA - ADÁS.

Bonapárténak együgyű külső maga viselete, nagy Embert mutat. Kinyílt széles homlokán, a' maga erejének, másokba bizodalmat öntő tsendességgel egybő köttetett érzése látszik. Sze-
mei bécsettek; pillantásai majd nyájasságot és bizodalmat mutatnak, majd komolyok és parantsolók. Mikor barátival van, nyájassággal és barátsággal tellyes mosolygásra nyílnak - meg ajakai; de mikor mint hadi Vezér, vagy mint Igazgató úgy parantsol: ahozképest tudja szája járását igazgatni. Ez által az együgyű, és nem erőltetett maga viselete által nyeri magának meg azt a' tiszteletet, a' mit mások, testeknek külömbkülömb formába való vétele, és mesterséges beszédek által szoktak kitsikarni. Gyors lépései, a' lóra való sebes felpattanása, nem azt mutatják, hogy a' betegségek, és a' hadi súlyos élet által teste elerőtelenedett, és elgyengült volna, a' mint gyakorta ábrázolták őtet; az ábrázatja színe

sem

sem egésségtelenséget mutat, noha az halovány, mint rendszerént az Olaszoké szokott lenni. A' pompáson felöltözött Generálisok között-is rendszerént a' Nemzeti testőrző Sereg' együgyű tiszt köntösét viseli, minden arany és kivarrás nélkül; a' kalapja mellett nem hordoz bokrétát. Termete alacsony, 's formája ifjú.

A' másokkal való társalkodásban szabadon, és nyilván beszéll minden tárgyakról; sok barátja van, de lelki 's testi egy sints. Mint Korszikai füzetés, olaszúl beszéll, de frantziául-is jól tud. Tsúnya és olvashatatlan írása van, de a' beszédben való kifejezései tiszták és nyomosok. A' tudományokat és szép mesterségeket szereti, és nagy tüzzel-is gyakorolja. Nappal vizsgálódik, és dolgozik; éjtszaka pedig gondolkodik, és plánumokat tsinál. Felettebb könnyen dolgozik, és a' legfontosabb munka-is játéknak tetszik előtte, mivel addig fel nem veszi a' pennát, míg gondolatait meg nem rázogatta, és rendbe nem szedte.

A' hadi és politikai Tudományoknak minden részét nagy szorgalmatossággal megtanulta, és gyakorolta-is már az előtt, minekelőtte közönséges hivatalokat viselt volna. Tüzes elméjével, és állhatatosságával, megrettenhetetlen hidegvérűség, ifjúi idejével, öreghez illő tapasztalás, és hadi talentumaival, a' Politikába való mély belátás van egybe kötve.

Nagyobb részét idejének, a' Malmaisoni Majorjában tölti. Malmaison fekszik Neuillyn felül, Paristól mintegy három frantzia mért-föld-

földre, a' hol Sequana folyó-vize a' sík mezőn egy hegyes szegelyet formál. Párishoz, mintegy fél mértföldnyire meglátszik. Egy domb mellett, melly a' Marly és Sz. Germaini dombokkal egybe van kötve, fekszik a' kívülről nem igen sokat mutató, de belőlről tsinosan elrendelt Majorház; a' ház mellett a' dombon van egy kis vadas kert, melly, mint minden Majorok Frantzia Országban, nyóltz lábnyi magasságú kőfallal van körülvéve. A' földje a' majornak igen roszsz, azért-is a' plánták, mellyek a' major kedvéért oda ültetettek, tsak ritkán nőnek. A' kőfal mellett van egy széles árok, a' mellyen 7 vagy 8 Strázsaház van, 's minde-
 nikben nyóltz nyóltz Katona strázsál. Malmaison őrizetére, mintegy négy száz Konzuli Testőrző Katonák, és Vadászok feküsznek Malmaisontól fél órányi járó földre, egy Ruel nevű Városotska mellett lévő Kaszárnnyában, hol Massenának egy igen szép mezei Majorja van. Ez az őrző Sereg egymást felváltva áll strázsát Malmaisonban, mellynek hadi formája sokat elveszen a' mezei kelle-
 metes tsendességből.

Bonapárte magános élete együgyű, és munkás. Minden nap 14 órát dolgozik, még pedig tsaknem egy folytában; az alvásra, és maga mulattságára igen kevés időt szán. Mértékletesen él, hanem kivált éjtszaka, mikor dolgozik, sok kávét iszik. Corvisárt nevű Orvosa, azt mondják, hogy azt mondta néki egyszer: Ez az élet módja veszedelmes fog a' Konzulnak lenni, és azt soká ki nem állhatja. Erre azt
 kérd.

kérdte Bonapárte: hogy meddig állhatja még ki? Talám, úgymond amaz, még három esztendőig. Elég - is még nekem annyi, felele Bonapárte. — Egész napi mulatsága abban áll, hogy a' vadás kertjében sétál, vagy fél óráig laptázik, és abban találja gyönyörűségét, ha a' Világ' lármájától félre vonhatja magát. Más dolgokról, mellyek nem az egész Európa, vagy Frantzia Ország boldogságát illetik, igen röviden beszélget. Az idegeneket, tsak a' közönséges Audientzián botsátja magához, oda-is, ha Hazájok Ministerei által mutattatnak-bé, és nem igen sokáig mulatoz vélek.

Malmaisonban ezek laknak vele: Státus-Tanátsos Benezech (a' ki nem régiben a' Bonapárte Sógorával, mint Prefektus úgy utazott-el Sz. Domingóba, a' Touffaint-Louvertüre által indított zenebonának letsendesítésére; de a' későbbi hírek szerént ott megholt), Generális Clarke, és Generális Lasnes, a' Konzuli Test-őrző Sereg Kommandírozója. Az asztala, ebédkor rendszerént 25 személyre van megterítve; a' Vendégek Generálisokból, és Kormányzék Tagjaiból állanak; némellykor a' hivatalosok között vagynak Stábális Tisztek-is, és a' Ház-Baráti vagy Barátnéi. A' Vendégek nem pompáson, de jól vendégeltetnek-meg. Maga Bonapárte, az asztalnál úgy viseli magát, mint Vendég, és a' Feleségére bizza a' Vendégek' mulatratását.

A' társaságban tsendesen viseli magát, háza népe között vidám, soha nem zörgölődik, és tselédi ellen ki nem kél. Megjelenik a' Musikán, mellyet minden tizedik nap szoktak a' Felesége szobáiban adni, hanem rendszerént a' kementzének szokott dűlni, és mélyebb gondolkodásokba merülve halgatja a' Musikát. Mikor Párisban van, rendszerént minden estve egy kis társaság szokott nálla öszve gyűlni, a' Thuillerie nevű Palotában, melly társaság részszerént olyan Afzszonyságokból áll, kiknek a' Konzulnéhoz szabad bemenetelek van, részszerént pedig olyan Férjfiakból, a' kiknek a' Konzullal valami beszédjek van, vagy kiválogatot hāzi Barátokból. Minden negyvenedik nap, nagy társaság szokott egybe gyűlni az első Konzulnál. A' Komédia elvégezödvén, kinyitogatják az ajtait annak a' Szálának, a' mellyben a' társaság egybe gyűlt, és mindent bēbotsátanak, a' kinek bēmenő billétje van. Az ajtók mind addig nyitva állanak, míg a' Szála megtelik. A' mulatság, a' mint az olyan nagy társaságokban szokott lenni, unalmas. Maga Bonapárte tizenegy, vagy 12ödfél órakor mégyen-bé a' társaságba, és gyakorta, kivált ha örvendetes dolgok jönnek-elő, igen vidám. Ha valakire akad, a' kivel örömeft szeret beszélni, vagy a' kivel fontos dolgokról beszélgethet, egy különös szegeletbe vonnya magát vele, és a' többiekről, kik apródonként eloszlanak, elfelejtkezvén, gyakorta reggeli két 's három óráig-is elbeszélget.

Háza

Háza népe között, legjobban szereti mostoha Leányát Beauharnois Hortensiát, a' ki tsak mostanában ment férjhez Bonapárte Lajoshoz. Soha Atya gyermekét jobban nem szeretheti, mint ő mostoha Leányát. Gyakran, mint a' gyermekek, úgy játszanak egymással, egyik házból a' másikba kergetik egymást, és a' Malmaisoni vadas kertben - is egymással sokszor nyargalóznak. A' Feleségét vagy Tevel szölliája, vagy a' kereszt nevén, *Josephina*. Az Afzszony pedig Bonapártét vagy *Generálisnak*, vagy *Tennek* nevezi; mikor rólla beszéll, vagy azt mondja: a' Férjem, vagy, a' Generális, igen ritkán, a' Konzul. A' Frantziák szokása ellen, mind a' ketten egy ágyban hálnak; a' társaságokban gyakorta édesdeden megtsókolja az Afzszony Bonapártét. — A' felettébb való afzszonyi tziifrálkodást nem szereti Bonapárte, a' honnan sokszor barátságosan kényszeríti a' Feleségét, hogy másképen öltözzön.

Egyszer a' többek között, mikor társaságba akart az Afzszony menni, meglátja a' Konzul, hogy a' Felesége olyan ruhában van felöltözve, a' mit ő nem szeretett; kéri azért, hogy öltözzön másképen. Az Afzszony megfogadja a' szót, hanem még az előbbeninél-is drágább és tziifrább öltözöt veszzen magára: ekkor Bonapárte-is kijövéen a' maga sodrából, letép egy darabot az öltözön lévő tsipkéből. — Máskor mind a' ketten Cambacereshez a' második Konzulhoz akartak menni társaságba. Az Afzszony öltözete ekkor
sem

sem tetszett Bonapárténak; de már ekkor tellyes-séggel nem akart más ruhát venni magára. Bonapárte egyet sem szóllott többet, hanem ki-megyen, és a' Szála előtt strázsán állott Katona Tisztnek megparantsolja, hogy senkit ki ne engedjen menni a' házból — azzal maga kotsira ül, 's elmegy. Az Ászszony utánna akar menni, de a' Katona Tiszt nem botsátja. Kéntelenítretik azért öltözetét megváltoztatni.

A' látogatókat, Malmaisonban sokkal nehe-zebben botsátják-bé, mint a' Thuillerie nevű Palotába, még azokat a' Dámákat-is, a' kik látogatólag bé szoktak a' házhoz járni, úgy, hogy minden Strázsán, sőt még a' háznál-is bé kell magokat jelenteni, hogy kik legyenek. Mikor Bonapárte valami Párisi esmerőssével akar beszélni, ezt íratja hozzá a' Secretáriussával: Le premier Consul recevera le Citoyen — de-main à midi, à la Malmaison, azaz: Az első Konzul holnap délre Malmaisonba elvárja N. Nt. — Míg a' pokolbéli szekér rá nem ijesztett, sok Tudósok, derék Mesteremberek, és Komédiások jártak Malmaisonba. Talma nevű Komédiás, és Isabey híres Festő most-is szabadon bójárnak hozzá. A' Tudósok közül Lacepede, és Laplace nagyon bójáratosok voltak hozzá, de most ritkán jelennek-meg nálla. Meglehet, hogy az élete féltése, és a' sok emberektől való unatkozás az oka, ennek a' maga nagy megvonásának. Ez az oka annak-is, hogy az álta, a' vigyázatra nézve, sok új rendelések

tétettek. A' honnan, mikor a' Komédiához előtt leszáll Bonapárte a' kotsijából, elhajtják onnan az oda tódúlni szokott sokaságot. Minden nagyobb Theátrumban különös bójáró hely van tsinálva az ő számára, mellyen két vas rostély van. Huszonöt lovas Testörzök, és 40 Granatérosok vagynak mindég körülötte. Mikor csak lehet, minden közönséges tisztesség-tételeket, és hizelkedő ditséreteket kerül és tilalmaz. Mikor valamelly Operában az ő ditséretére készített Versek fordulnak-elő, azokat ki-hagyatja; azt se sokra betsűli, mikor valamelly munkát néki ajánlanak, 's nem-is felel rá semmit.

Különösen szép nézni, mikor Bonapárte a' maga testörzö Seregét mustrálja. Az egész Sereg között ez a' legszebb Regiment, mellyben hat lábnyi magasságú, kartsú termetű, meglett idejű emberek vagynak, kiknek vitézi tekinteteket, a' jó neveltetés által szerzett illendőség kellemetessé teszi. A' kiket a' testörzö Seregbe bévesznek, közép sorsú tehetős szüléktől kellett származniok. A' formaruhájok van jóféle kék posztóból, fejér hajtókával; fejér nadrágot, és magas borzas süveget viselnek. A' kardjokat, keskeny fejér pantallér szíjjon hordozzák; és egész öltözetek nagyon tsinos. — Mind a' lovas, mind a' gyalog testörzö Katonaság, melly mintegy 5000 emberből áll, minden ötvenedik napon, az úgy nevezett Karouzsfszel piatzi kapun kerefztül, a' Thuillerie Palota előtt megyen-el. Az első Konzul, a' Generálisoktól kísértetvén,
ki-

kijön a' maga belső szobájából, és a' Szalákon keresztül, a' hol kettős rendben állanak a' Testőrök, lemegyén a' gráditson, és rendszerént egy szép fejér lóra szokott felülni, melyet a' Spanyol Király ajándékozott neki. Azután, a' Generálisoktól, és egynéhány inasoktól kíséretvén, keresztül lovagol a' rendbe állott testőrö Sereg sorai között, megáll egy bizonyos helyen, a' hol elmennek előtte a' Katonák; némellykor a' lovas Pattantyússág-is gyakorolja magát a' fegyverben az első Konzul előtt. Nagyön szíveti ezeket Bonapárte, a' kiknek hajdanában ő volt a' feje. Míg a' Parádé tart, egy 60 emberből álló Banda musikál. Az inasai között Bonapárténak, van egy Rustán nevű Mameluk, a' kit Egyiptomból hozott magával. A' testőrö Sereg, gyorsasággal gyakorolja magát a' fegyverben. Két órakor végződik - el a' Parádé, a' midőn a' testőrö Katonáság a' maga lakó helyébe, a' Konzul pedig a' maga szobájiba visszátér.

A' közönséges Audientzia-adást így beszélli-
elő egy szemmel látott tanú:

A' Thuillerie Palotának bal szárnyán, mindjárt a' mint a' második Kontignárzióba felmegy az ember, bevezettek bennünket egy nagy szobába, a' hol már egybe voltak gyűlve minden Követek, azokkal az idegenekkel együtt, kiket bé akartak Bonapárténak mutatni; itt volt Státus Tanácsos Benezéch - is, a' ki elfogadta az oda-

menőket, és a' kinek különkülön meg kellett mondani neveinket. Jelen volt Minister Talleyrand-is, és mülattatta az egybe gyűlt társaságot. Az ajtókon, és a' szobákban, ott állottak azok a' személlyek, kik a' bémenni akarókat bémentették, és bévezették; mindnyájan kék ruhában voltak felöltözve, a' nyakokban volt arany lántz, és a' Respublika tzimerei. A' Bonapárte inassai, tsokoládét, és más frissítő italokat hoztak. Egyfőer valami fél óra múlva, az egész egybe gyűlt társaság, melly mintegy 80 személyből állott, megindúlt Benezech után. Az egész úton, melly a' Thuillerie egyik szárnyától fogva a' másikig igen hosszasan tartott, nem tsak a' tornáztokban (Gang), hanem a' gráditsokon-is, két sorban állottak a' Konzuli testőrző Sereg kiválogatott Gránátirosai. Minden tornáztban egy Katona Tiszt állott, ki az Audientziára ott keresztül menőket katonai módon köszöntötte; alól pedig a' nagy gráditsnál állott egy Kapitány, a' hol egyszersmind doboltak-is. Mindenek között legpompásabb volt az abba a' nagy Szálába való bémentetel, melly hajdanában a' 100 Helvétusok szobája volt. Mikor ide bémentünk, egy igen magas és alig észre vehető folyosóról (Gallerie) hirtelen megszóllalt a' musika, mellyet tsináltak a' Konzuli testőrző Sereg 60 Musikussai. Itt a' hadi Marsnak, a' Szála bóltozatjáról gyönyörűen vízfzhangzott zúgása, az egész társaságban különös megindulást szerzett. A' folyosó alatt, katonai parádét tett a' Bonapárte Óriási nagyságú embe-

berekből álló Kompániája. A' következő Szá-
 ban, a' Generál-Stábbéli Tisztek állottak két
 sorban. Innen mentünk abba a' gyönyörű szo-
 bába, a' melyben hajdan a' Király szokott volt
 Audientziát adni, a' hol állott a' három Konzul,
 Cambacères közből, Bonapárte jobbról, Lebrün
 pedig balról; a' hátok megétt állott 4 Jäger,
 szép formaruhába felöltözve; jobbról állottak a'
 Ministerek, balról a' Státus-Tanátsosok, amazok
 ezüsttel, ezek pedig selyemmel kivarrott veres
 öltözöben. A' törvényhozó Tanátsnak, és a'
 Tribunátusnak külömbkülömbféle Tagjai, és
 számos Generálisok, egy fél karikát formáltak,
 a' melyhez tsatolták magokat az Audientziára
 bemenők-is. Az idegenek, a' hazájokbéli Köve-
 tek mellé állottak, a' kik között volt ugyan
 rangjokra nézve valami rend, de a' melyet nem
 szántszándékból láttattak tsinálni. Jobb felől a'
 Konzulok mellett állott a' Pápa Követje, azután
 a' Tsáfszári, a' Burkus, 's más Követek. Tsak
 egyedül Bonapárte fogadta az Audientzián az
 embereket; a' többi két Konzulok pedig meg
 sem mozdultak helyekből.

A' beszéde Bonapárténak lassú, és valamin-
 t egész maga viselete-is, erőltetés nélkül való. —
 Mikor mindnyájan sorba állottak, körös körül
 járta őket Bonapárte, és kinekkinek tudott ez
 a' nagy Ember valami szépet mondani. — Ez
 megesvén egy óra alatt, visszsa ment elébbeni

helyére, és könnyűdeden, katonai módra meg-
hajtván magát, elbócsátott bennünket.

Benezech, és Talleyrand, ismét vízfű-
vezettek bennünket abba a' szobába, a' melly-
ből elindúltunk volt, és az egész úton hasonló
katonai parádé között mentünk, mint előbb.

BONAPÁRTÉRÓL

V A L Ó

JELES TÖRTÉNETEK.

Nizzában tartózkodván Bonapárte, hozzá megy egykor késő éjtszaka egy Barátja, valami dologról akarván vele beszélni. Kopogtat lassan, 's egyszeribe kinyitja az ajtót Bonapárte, a' ki már akkor egészízen fel vólt öltözve, és a' sok írások, 's könyvek között ült. Hát, úgymond a' Barátja, nem feküdt még le? De már fel-is költem, felele Bonapárte. Hogy-hogy? Jaj — elég nekem, ha két 's három órát alhatom.

Ferrarában, egyszer a' Pápa Katonái közül 400at fogott-el, a' kiket mosolyogva ezzel az izenettel küldött-vissza: hogy ő *azokért, tsak egy festést kíván magának.* Ezzel talám azt akarta mondani, hogy Olasz Országban nagyobb virágjában van a' festés, mint a' hadakozás mestersége.

Az Árkolei ütközet után, egy közönséges katona tiszti ruhát vett Bonapárte magára, és abban öszve-járta éjtszaka az egész Lógert. Egyszer egy Strázsára talál, a' ki a' puskájára hajtván a' fejét, méllyen aludt. Megfogván azért a' Katona fejét, tsendesen leereszti a' földre, a' puskát pedig maga felvén, két óráig strázsát áll a' Katona helyett. Azonban felszerken a' Katona, és látván, hogy egy fiatal Katona Tiszt áll helyette Strázsát, a' kit mindjárt megesmért, hogy a' fő Generális, felette megrettent, és így kiáltott-fel: Bonapárte! oda vagyok. Ne félj, úgymond amaz, egy jó Katonának szabad olly sok strapátzia után pihenni; hanem máskor jobban magadra vigyázz.

Midőn Bonapárte átalvette az Olasz Országai Sereg' fő igazgatását, 26 esztendő s volt. Azt mondják, hogy ekkor, Baráti közzül egy azt mondotta volna néki: *Igen fiatal vagy még te egy egész Sereg' vezérlésére.* Mellyre Bonapárte azt felelte: *Elég öreg leszek akkor, mikor visszsa jövök.*

Azt a' beszédet, mellyet Bonapárte Egyiptomból való visszsa jövele után tartott a' Vének Tanácsa előtt, így végezte - el: *Jussék eszetekbe, hogy a' szerentse, és győzedelem mellettem állanak.* Más nap pedig azt mondta egy Barátjának: *Igen neki voltam tüzesedve, és rossz szóllás formájával fejeztem-bé beszédemet;*

met; hanem Marsilidtól fogva Párisig, olyan sokszor mondták nékem azokat a' szókat, hogy egészen rám ragadtak.

A' Marengói ütközetkor sok szökevényeket, foglyokat, és a' többek között egy Katona Tisztet-is vittek hozzá, a' kinek Lajos kerefszje volt. Az első Konzul igen sok kérdéseket tett-fel elejekbe, a' melyekből kitetszett, hogy részt veszen az ő szerentsétlenségekben. Különösen akkor tsudálkoztak rettenetesképen, mikor azt mondták nekik: *Az az ember, a' ki abban az úti köpönyegben beszélt veletek, Bonapárte.*

Azt jegyzik-meg, hogy azok közzül, a' kik a' Marengói ütközetben Bonapárte körül voltak, egy sem esett sebbe; a' mellyre Bonapárte azt mondotta: *Én mellettem voltatok, és az én szerentsém őrizett henneteket.* Midőn ugyan abban az ütközetben hírül vitték volna néki, hogy Generális Desaix elesett, így kiáltott-fel: *Oh! miért nem lehet nékem őtet megsíratnom.*

Midőn a' Politziára vigyázó Ministernek, az első Konzul ellen való öszve-esküvésnek minden környülállásait tudtára adták, mindjárt elmegy hozzá, lebeszélli előtte az egész dolgot, hogy az öszve esküdt gonosztévők az Operát választották gonofságok végbevitele helyévé, 's e' mellett kérte, hogy adjon parantsolatot ki, hogy megakadályoztassanak tselekedetekben.

A'

A' nem az én dolgom, úgymond Bonapárte, hanem az Úré. Elmegy a' Konzul az Operába? kérdi a' Minister. Kétség kívül.

Bonapárte felmegy a' Sz. Bernhárd hegyére, hogy az egész természet mindenütt komor körülötte, a' magánosan álló meredek kő szalakat hó borította-bé, azok mellett a' rettenetes mélységek borzasztó tekintetet mutattak, az egész vidéket mintegy köddel meghomályosította a' szélvészszel szállingózó hó, és a' nap sugára, mintha valamelly vastag levegőn süttöt vólna keresztül, úgy világosította-meg egyedül ötet lovával együtt. Meg lévén a' ló sarkantyúzva, neki ágaskodik, és mintha valamelly magas kősziklára akart vólna felugrani, minden inai munkában vóltak, 's a' serénnyével, úgy tett, mintha repült vólna. Azonban Bonapárte tsendesesen ül rajta, és jobb kezével a' hegy legmagassabb teteje felé mutat. A' hegy derekán, a' Katonák húzzák fel felé az ágyúkat. Hátúlról dühösködik az Orkán, melly a' ló farkát ide 's tova hánnya, a' rajta ülőt ruhájából tsak nem kiforgatja, haját az ábrázatjára szórja, és a' testén lévő köpönyeg felét a' levegőbe felragadja. Mint valamelly szárny, úgy lebeg a' széles hegytető a' ló feje felett.

Így

Így feftette-le Bonapártét egy Dávid nevű híres Fesztő, a' kinek erre a' kérdésére: A' testének mitsodás állásában akarná magát lefeftetni? ezt felelte Bonapárte: Fessen egy ágas-kodó lovon tsendesen ülve.

Budán, Konrád Adolf Hartleben
Könyvárosnál következendő új
Könyvek találatnak:

Száz Efstendöröl szőlő Kalendárium, az 1803-
Efstendőtől fogva 1902dikig. 30 kr.

Ciceronis Epistolae ad familiares, mit der
deutschen Uebersetzung von Vorheß. 6 Thle.
8. 802. 6 fl. 34 fr.

— — opera philosophica, mit der deutschen
Uebersetzung zur Seite. 6 Thle. 8. Wien,
802. 4 fl. 30 fr.

— — Epistolae ad Familiares, d. i. Briefe an
unterschiedliche Freunde. Deutsch mit latei-
nischen Anmerkungen. 8. 1769. 45 fr.

Cicero, M. T. de officiis ad Marcum filium libri
tres. 8. 797. 20 kr.

— — Abhandlungen über die menschlichen
Pflichten, in drey Büchern aus dem Latein.
übersetzt von Chr. Garbe. 3 Thle mit Kupf.
gr. 8. Wien 801. 3 fl. 54 fr.

— — Gespräche über das Wesen der Götter in
drey Büchern. Aus dem Lat. übersetzt. Mit
Kupf. gr. 8. Wien 802. 1 fl. 27 fr.

— — an Brutus über das höchste Gut, und
über das höchste Uebel, aus dem Lat. übers.
mit Anmerkungen von Tilling, mit Kupf. gr.
8. Wien 802. 1 fl. 8. fr.

Cicero

- Cicero, M. T., Paradoxien mit erläuternden Inhaltsanzeigen und erklärenden Anmerkungen von Schreiber. 8. Wien 800. 36 fr.
- — über die Freundschaft; aus dem Lat. übersetzt und mit erklärenden Anmerkungen versehen von C. N. G. Schreiber. 8. 800. 40 fr.
- — Dialog über das höhere Alter; aus dem Latein. übersetzt von Schreiber. 8. Wien, 800. 40 fr.
- Cornelius Nepos mit der deutschen Uebersetzung von Feder. 2. Theile 8. Wien 801. 1 fl. 14 fr.
- — Biographien berühmter Feldherren. Uebersetzt von Dr. Feder. Mit Kupfern. 800. 54 fr.
- Cornelius, C., Tacitus sämtliche Werke. Uebersetzt von Dr. Bahrdt. 3 Bände. Mit prächtigen Kupf. Neue Aufl. 801. 3 fl. 30 fr.
- Flaccus, mit der deutschen Uebersetzung von Fülleborn. 8. Wien 800. 30 fr.
- Florus, mit der deutschen Uebersetzung von Bertrand. 8. Wien 800. 1 fl. 6 fr.
- Homeri Ilias latinis versibus expressa a Raymundo Cunichion. 8 maj. Vindobonae 784. 2 fl. 30 kr.
- Homers Ilias. Uebersetzt von Voss. 2 Theile mit Kupf. gr. 8. Wien 800. 2 fl. 36 fr.
- — Odyssee Uebersetzt von Voss. 2 Theile mit Kupf. gr. 8. Wien 800. 2 fl. 36 fr.
- Horatii opera, mit der deutschen Uebersetzung von Ramler und Wieland. 3 Theile. 8. Wien 802. 2 fl. 10 fr.

Horaz Briefe, übersetzt und mit Erläuterungen versehen von C. M. Wieland. 2 Theile mit Kupf. gr. 8. Wien. 2 fl. 20 fr.

— — lyrische Gedichte. Uebersetzt und mit Anmerkungen von Eschen. 2 Theile mit Kupf. gr. 8. Wien 801. 2 fl. 20 fr.

— — Satyren. Uebersetzt und mit Erläuterungen versehen von C. M. Wieland. 2 Theile mit Kupf. gr. 8. Wien 801. 2 fl. 20 fr.

Livii opera omnia. Animadversionibus illustravit Fr. Stroth. 3 Vol. 8. Gothae 796. 7 fl. 15 kr.

Livius, T., von Patavium, römische Geschichte von Erbauung der Stadt an. Nach Drachendorfscher Ausgabe, aus dem Lat. übersetzt, und mit Anmerkungen vers. von G. Grose. 10 Theile mit Kupf. gr. 8. Wien, 1799. 10 fl. 24 fr.

Lucians von Samosata, sämtliche Werke, aus dem Griechischen, und mit Anmerkungen und Erläuterungen versehen von C. M. Wieland. 6 Bände mit Kupf. gr. 8. Wien 797. 6 fl. 12 fr.

Martialis, M. B. in einem Auszuge, übersetzt von C. W. Ramler. 5 Bände. 8. Wien, 793. 3 fl. 20 fr.

Moschionis de Mulierum passionibus liber, quem ad mentem Manuscripti græce in Bibliotheca Cæsareo Regia Vindobonensi asservati, cum propriis correctionibus emendavit, additaque versione latina edidit F. Q. Dewez. 8. Viennæ 793. 54 kr.

Ovidii

5291-258.01

Ovidii Nasonis, P. Metamorphoseon Libri XV.
oder Bücher der Verwandlungen. Mit
deutschen Anmerkungen &c. 8. Wien,
1795. 1 fl.

Plutarch's Biographien; mit Anmerkungen von
G. B. von Schirach. 8 Bände mit Kupf.
gr. 8. Wien 796. 9 fl. 30 fr.

— — moralisch=philosophische Werke; übersetzt
von Kaltwasser. 7 Theile mit Kupf. gr. 8.
Wien 797. 8. fl. 30 fr.

Ruffus, Q. Curtius, von dem Leben und Thaten
Alexander des Großen, mit Freinsheims
Ergänzungen übersetzt und mit erläuternden
Anmerkungen begleitet von J. P. Ostertag.
2 Theile mit Kupf. gr. 8. Wien, 1799.
2 fl. 8 fr.

Salustii Bellum catilinarium & jugurthinum, mit
deutschen Noten erklärt. 8. 771. 1 fl.
Mit der deutschen Uebersetzung von Schlüter.
2 Thle. 8. Wien 800. 1 fl. 26 fr.

Salust's Catilina und Jugurtha. Aus dem Latein.
übers. von J. R. Höck. 8. Wien 800. 51 fr.

Sallustins sämtliche Werke, übers. von Schlü-
ter. Mit Kupf. 801. 1 fl.

C. Suetonius Tranquillus, übersetzt und mit er-
läuternden Anmerkungen begleitet von Oster-
tag. 2 Theile. 1799. 2 fl. 12 fr.

Terenz's Lustspiele. Uebersetzt von M. Christ.
Vict. Kindervater. 2 Thle. 8. 800. 1 fl. 48 fr

Thucydides de bello Peloponesiaco libri. 2 Vol.
8 maj. Viennae 784. 2 fl.

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁRA

Lelt.

10.775-1956

Regestra
et
lenchi literarum
dis familiar

758732

Ag

Barlapy. de belwaath

Bieskey.

~~Wobbel m. Vinde~~

Wobbel m. Vinde

Couday.

Terencay.

Gachy.

Gynrky

